

7. Η ΚΑΛΟΣΥΝΗ ΤΟΥ ΕΠΑΡΧΙΑΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗ ΚΑΙ Ο ΖΗΛΟΣ ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑ

Ἐσὺ νὰ εἶσαι ἴσος ἀπέναντι σ' ὅλους καὶ δὲν θὰ ἀποτύχεις ἀπὸ τὸ σωστὸ σκοπὸ. «Μὴ αἰνέσῃς ἄνδρα ἐν κάλλει αὐτοῦ καὶ μὴ βδελύξῃς ἄνθρωπον ἐν ὀράσει αὐτοῦ. Μικρὰ ἐν πετεινοῖς ἢ μέλισσα, καὶ ἀρχὴ γλυκασμάτων ὁ καρπὸς αὐτῆς», λέει ὁ Σιράχ¹. Ἄλλοι ποὺ φαίνονται ἐνεργητικοὶ εἶναι ἐντελῶς νωθροί, προσφέροντας λόγια καὶ ὄχι ἔργα· ἐσὺ ὁμῶς δὲν πρέπει νὰ πιστεύεις στὰ λόγια τους, ἀλλὰ τὰ ἔργα. Ἄν εἶσαι γραμματέας, πρόσζε ἀπὸ τὴν ἀπληστία σου νὰ μὴν καταστραφεῖ ὁ κύριός σου, ἀλλὰ μᾶλλον ἀγωνίσου ὥστε, με τὸν τρόπο ποὺ θὰ ἀσκήσεις καὶ θὰ διαχειριστεῖς τὸ ἀξίωμά σου, νὰ ἐπαινεθῇ. Διότι σὲ προσέλαβε γιὰ δική του τιμὴ καὶ ξεκούραση, καὶ ὄχι γιὰ συμφορὰ καὶ ντροπὴ.

8. ΤΟ ΚΑΘΗΚΟΝ ΤΩΝ ΠΕΠΑΙΔΕΥΜΕΝΩΝ

Ἄν πάλι εἶσαι δάσκαλος ἢ καθηγητής, φρόντισε ὥστε καὶ μετὰ τὴν παρουσία σου καὶ μετὰ τὰ λόγια σου καὶ μετὰ τίς πράξεις σου καὶ μετὰ τὰ ἴδια τὰ πράγματα νὰ δείξεις τὴν ἐπιστήμη σου καὶ ὅτι ἡ μελέτη καὶ ἡ ἐκπαίδευσή σου δὲν ἔπεσαν στὸ κενό. Νὰ εἶσαι δὲ ἄνθρωπος τῆς οἰκονομίας καὶ τῆς πόλης. Λέγοντας «τῆς πόλης» δὲν ἐννοῶ δηλ. ἄνθρωπος τῶν θεαμάτων καὶ τῶν παιχιδιῶν, ἀλλὰ «τῆς πόλης» μετὰ τὴν ἐννοία νὰ μπορεῖς νὰ διδάξεις ὁλόκληρη πόλη πῶς νὰ κάνει τὸ καλὸ καὶ νὰ διώχνει τὸ κακὸ μακριά της, γιὰ νὰ σὲ ἀγαποῦν καὶ νὰ σὲ τιμοῦν ὄχι μόνο ὅσοι σὲ βλέπουν, ἀλλὰ καὶ ὅσοι ἀκούουν τὴν ἀρετὴ καὶ τὴ συνήθειά σου. Καὶ φρόντιζε νὰ κάνεις τὴ γνώση σου φανερὴ σ' ὅλους με ἔργα.

1. Σπ. 11.2-3.

Σὺ δὲ τοῖς πᾶσιν ἴσος γενοῦ καὶ οὐ διαμάρτης τοῦ ὀρθοῦ σκοποῦ. «Μὴ αἰνέσῃς ἄνδρα ἐν κάλλει αὐτοῦ καὶ μὴ βδελύξῃς ἄνθρωπον ἐν ὀράσει αὐτοῦ. Μικρὰ ἐν πετεινοῖς ἢ μέλισσα, καὶ ἀρχὴ γλυκασμάτων ὁ καρπὸς αὐτῆς», φησὶν ὁ Σιράχ. Ἄλλοι δὲ περίγοργοι φαινόμενοι εἰσὶ τὴν τελείαν νωθροί, λόγους χαριζόμενοι καὶ οὐκ ἔργα· ὦν χρὴ πιστεῦναι οὐ τοῖς λόγοις, ἀλλὰ τοῖς ἔργοις. Εἰ δὲ νοτάριος εἶ, μὴ διὰ τῆς λειψύρας σου ἀχρειωθῇ ὁ κύριός σου, ἀλλὰ μᾶλλον ἀγωνίσθητι ἵνα διὰ τῆς πράξεώς σου καὶ τῆς ἐνεργείας σου ἐπαινεθῇ. Πρὸς γὰρ τιμὴν αὐτοῦ καὶ ἀνάπαυσιν προσελάβετό σε καὶ οὐ πρὸς ἀρὰν καὶ αἰσχύνην.

Εἰ μὲν γὰρ γραμματικὸς εἶ ἢ φιλόσοφος, σπούδασον ἵνα καὶ διὰ τοῦ σχήματος καὶ τῶν ῥημάτων καὶ διὰ τῆς ἐνεργείας καὶ αὐτῶν τῶν πραγμάτων δείξεις τὴν ἐπιστήμην σου καὶ ὅτι ἡ μελέτη καὶ ἡ σχολή σου οὐκ εἰς κενὸν γέγονεν. Ἔσο δὲ οἰκονομικὸς καὶ πολιτικὸς. Οὐ λέγω δὲ πολιτικὸς οἶον μίμος καὶ παιγνιώτης, ἀλλὰ πολιτικὸς, λέγω, διδάξαι δυνάμενος πόλιν ὁλόκληρον ἀγαθοεργεῖν καὶ ἀναστεῖλαι ἐξ αὐτῆς κακόν, ἵνα οὐ μόνον οἱ ὀρῶντές σε ἀγάπην καὶ τιμὴν ἔχωσι πρὸς σε, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀκούοντες τὴν ἀρετὴν σου καὶ τὴν σύνεσίν σου. Καὶ σπούδασον τὴν γνώσιν σου φανεράν πᾶσιν ποιῆσαι δι' ἔργων.

νεις ἀπάτες μὲ τὴν κοινότητα, ἀλλὰ νὰ τοὺς ἐλεεῖς καὶ νὰ συμπάσχεις μ' αὐτοὺς σὲ ὅ,τι μπορεῖς. Γιατί ἀκόμη κι ἂν κρυφτοῦμε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ὅμως δὲν μποροῦμε νὰ κρυφτοῦμε ἀπὸ τὸν ἀκοίμητο ὀφθαλμό.

39. ΝΑ ΜΗ ΦΙΛΟΞΕΝΟΥΝΤΑΙ ΦΙΛΟΙ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΣΟΥ

Ἄν ἔχεις φίλο σὲ ἄλλη περιοχή καὶ περνᾷ ἀπὸ τὴν πόλη ὅπου κατοικεῖς, νὰ μὴν καταλύσει γιὰ φιλοξενία στὸ σπίτι σου, ἀλλὰ ἂς καταλύσει ἀλλοῦ κι ἐσύ νὰ τοῦ στέλνεις ὅ,τι χρειάζεται, πράγμα ποὺ θὰ τὸ δεχτεῖ καλύτερα. Γιατί ἂν φιλοξενηθεῖ στὸ σπίτι σου, ἀκουσε πόσες κατηγορίες θὰ σοῦ προσάψουν¹. Πρῶτα πρῶτα, ἡ γυναίκα σου καὶ οἱ κόρες σου καὶ οἱ νῦφες σου² δὲν θὰ μποροῦν ἐλεύθερα νὰ βγοῦν ἀπὸ τὴν κατοικία καὶ νὰ φροντίσουν στὸ σπίτι τὰ ἀνγκαῖα. Ἄν πάλι ὑπάρχει ἐπείγουσα ἀνάγκη νὰ βγοῦν, θὰ ἀνακράξει ὁ φίλος σου καὶ θὰ στυλώσει τὸ βλέμμα του πάνω τους· κι ἂν τύχει καὶ βρῖσκεσαι κι ἐσύ μαζί του, ἐσένα θὰ σοῦ φανεῖ ὅτι σκύβει τὸ κεφάλι κάτω, αὐτὸς ὅμως θὰ περιεργαστεῖ καὶ τὸ βάδισμά τους καὶ τὸ γύρισμα καὶ τὸ ντύσιμο καὶ τὸ βλέμμα καί, μὲ λίγα λόγια, ἀπὸ τὴν κορυφή μέχρι τὰ νύχια, καὶ θὰ τίς μιμηθεῖ ὅταν θὰ εἶναι μὲ τοὺς δικούς του καὶ θὰ τίς περιγελάσει κατὰ μόνος. Ἐπειτα θὰ κατηγορήσει τὸ νοικοκυριό σου, τὸ τραπέζι σου, τὴν τάξη ποὺ ἔχεις, θὰ ρωτήσῃ καὶ γιὰ τὸ βίός σου, ἂν ἔχεις αὐτό, ἂν ἔχει. Καὶ γιατί νὰ λέω πολλά; Ἄν βρεῖ τὴν εὐκαιρία, θὰ κάνει νεῦμα ἐρωτικὸ πρὸς τὴν γυναίκα σου καὶ θὰ τίς ρίξει ἀκόλαστο βλέμμα καί, ἂν μπορέσει, θὰ τὴ μολύνει κιόλας. Ἄλλ' ἀκόμη κι ἂν ὄχι, ὅταν θὰ φύγει, θὰ καυχίεται πρᾶγματα ἄπρεπα. Κι ἂν ἐκεῖνος δὲν τὰ πεῖ, ὅμως ὁ ἐχθρός σου σὲ τυχὸν σύγκρουση θὰ κραυγάζει σ...^{*} τῆς γυναίκας σου παραγγέλλοντάς σου. Ἄλλὰ

1. Στὴν παράγραφο αὕτη καὶ στίς παρακάτω ὁ συγγραφέας ἐκπράττει τὴν καχυποψία γιὰ τοὺς τρίτους καὶ τὴν προτίμησή γιὰ τὴν κλειστὴ οἰκογενειακὴ ζωὴ, ποὺ ἀποτελοῦσαν χαρακτηριστικὸ τῆς βυζαντινῆς κοινωνίας.

μετὰ τοῦ κοινοῦ μὴδὲν καταπραγματεύσεις, ἐλεῆς δὲ καὶ προσπαθῆς αὐτοῖς ἐν οἷς δύνασαι. Εἰ γὰρ καὶ τοὺς ἀνθρώπους λανθάνωμεν, ἀλλὰ τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμὸν λαθεῖν οὐ δύναμεθα.

Ἐὰν ἔχῃς φίλον εἰς ἄλλον τόπον καὶ διέρχεται διὰ τῆς πόλεως ἐνθα οἰκεῖς, μὴ ἀπλικοῦς εἰς τὸν οἶκόν σου, ἀλλὰ ἂς ἀπλικοῦς ἀλλαχοῦ, καὶ ἀπόσπελλε αὐτῷ τὰ χρειώδη καὶ κρεῖττόν σε ἀποδέξεται. Εἰ δὲ ἀπλικοῦς εἰς τὸν οἶκόν σου, ἀκουσον πόσαι μομφαὶ σοι γενήσονται. Ἐν μὲν, ὅτι ἡ γυνὴ σου καὶ αἱ θυγατέρες σου καὶ αἱ νύμφαι σου οὐκ ἔχουσιν ἄδειαν ἐξελθεῖν ἐκ τοῦ οἴκηματος καὶ διατάσσασθαι εἰς τὸν οἶκόν σου τὰ δέοντα. Εἰ δὲ ἀναγκαῖα χρεῖα ἐστὶν ἐξελθεῖν αὐτάς, ἀναλαρυγγίσει ὁ φίλος σου καὶ τὸ δῖμα πρὸς αὐτάς ἀπαιωρήσει· εἰ δὲ καὶ σὺ μετ' αὐτοῦ ἴστασαι, κάτω μὲν δοκεῖ σοι νεύειν, περιεργάζεται δὲ αὐτῶν καὶ βάδισμα καὶ γύρισμα καὶ ζῶσμα καὶ βλέμμα καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, ἀπὸ κορυφῆς ἕως ποδῶν, καὶ μιμησάμενος μετὰ τῶν οἰκείων αὐτοῦ κατὰ μόνος ὑπογελάσει. Εἴτα ἐξουθενήσει τὴν ὑπηρεσίαν σου, τὴν τράπεζαν, τὴν τάξιν, ἐρωτήσει δὲ καὶ περὶ τῶν προσόντων σοι εἰ ἔχεις τοῦτο, εἰ ἐκεῖνο. Καὶ τί πολλὰ λέγω; Εἰ εὖρη ἄδειαν, νεύσει νεύματι ἐρωτικῷ πρὸς τὴν γυναῖκά σου καὶ ἀκολάστοις ὀφθαλμοῖς ἐμβλέψει πρὸς αὐτὴν καί, εἰ δύναται, καὶ μιανεῖ αὐτήν· εἰ δ' οὐκ, ἐξελθὼν καυχήσεται ἂ μὴ θέμις. Εἰ δὲ ἐκεῖνος οὐκ εἴπη, ἀλλ' ὁ ἐχθρός σου ἐν μάχῃ ἀνακράξει σ... γυναικὸς σου παραγγεῖλαί σοι. Ἄλλ' ἐπεὶ ταῖς γυναῖξιν θέλομεν συντάξαι τὸ

2. Εἶναι προφανές ὅτι ἔχομε νὰ κάνουμε μὲ μιὰ «ἐκτεταμένη οἰκογένεια», ὅπου κατοικοῦν μαζί οἱ γονεῖς καὶ οἱ οἰκογενεῖες τῶν παιδιῶν.

* Ὑπάρχει κενὸ στὸ κείμενο.

ἐπειδὴ ἔχοιμε σκοπὸ νὰ συμβουλευόμε τὶς γυναῖκες πῶς πρέπει νὰ συμπεριφέρονται, ἐκεῖ θὰ ἔχω τὴ δυνατότητα νὰ μιλήσω γιὰ ἑλὰ κι ἐπὶ νὰ ἀρκεστέις σ' αὐτά³. Ἔτσι, κάνοντας μνεῖα μῖς μόνο ὑποθέσεως, θὰ περιορίσω τὴ συμβουλὴ σ' αὐτὴν. Εἶναι καλὸ πάντοτε νὰ γνωρίζεις ἐπακριβῶς ὅσα ἀφοροῦν καὶ στὴν κόρη σου καὶ στὴ γυναῖκα σου. Κάποιος ἄνθρωπος ἀπὸ τοὺς ἐνδοξοὺς καὶ πλούσιους καὶ ὡς πρὸς τὰ ἀξιώματα ἐξαιρετικὰ ἐπίσημος, ποὺ κατοικεῖ στὴν Πόλιν (τὸ ὄνομά του σκόπιμα θὰ παραλείψω, γιατί ζεῖ ἀκόμη) ἔχει λοιπὸν αὐτὸς μιὰ γυναῖκα εὐγενή, ποὺ ἔχει ἀδελφὸ στρατηγόν, ὁμορφὴν στὴν ἐμφάνιση, ἀλλὰ ἀκόμη ὠραιότερη ἦταν αὐτὴ τότε στὴν ψυχὴ, στολισμένη μὲ σύνεση καὶ ἀρετὴ, μυημένη μάλιστα καὶ στὶς θεῖες γραφές. Ὁ αὐτοκράτορας, ἔχοντας ἀκούσει πολλὰς φορὲς γι' αὐτὴν, ἐπιθυμώντας νὰ σχετισθεῖ μαζὶ τῆς ἐστειλε σ' αὐτὴν κάποιους, ὑποσχόμενος καὶ σ' ἐκείνην καὶ στὸν ἄντρα τῆς ἀξιώματα καὶ πολλὰ ἄλλα καλὰ· καὶ ὁ ἄντρας τῆς δὲν τὸ εἶχε ἀντιληφθεῖ. Ἐπειτα τὸν στέλνει κριτὴ ἑνὸς θέματος⁴. Ὅμως, ἀφοῦ δὲν κατὰφερε νὰ τὴν πείσει, σταμάτησε. Μετὰ ἀπὸ τρία χρόνια ἐπέστρεψε ἀπὸ τὸ θέμα ὁ σύζυγός τῆς καὶ ἀπολάμβανε τὴ ζωὴ του στὸ σπιτί του. Ὅμως κάποιος νεαρός, ὠραῖος καὶ ἀπὸ τοὺς ἐπισήμους, προσποιήθηκε ὅτι εἶναι συγγενὴς τῆς ἀπὸ τὴν ἐπαρχίαν καὶ λέει στὸν ἄντρα τῆς μέσα στὸ παλάτι: «Ἐγὼ εἶμαι συγγενὴς τῆς κυρίας κριτοῦ». Καὶ ἀφοῦ τοῦ εἶπε καὶ ἄλλα πολλὰ, γίνεται φίλος μ' αὐτὸν καὶ τὸν προσκαλεῖ ὁ κριτὴς. Κι ἐκεῖνος φέρεται ὑποῦλα καὶ γίνεται στενός του φίλος. Ἀλλὰ γιατί νὰ λέω πολλὰ; Σχετίζεται μ' ἐκείνην, τὴν κάποτε εὐτυχὴ καὶ τώρα ἄθλια. Ὅμως τὸ συμβῆν ἔγινε γνωστό, μὲ ἀποτέλεσμα ὁ ἄντρας τῆς καὶ οἱ συγγενεῖς νὰ πέσουν σὲ κατῆφεια καὶ λύπη ἢ μᾶλλον σὲ ἐξευτελισμό, ὁ νέος ὅμως καυχιοῦται γι' αὐτὸ σὰν νὰ ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀθλοὺς τοῦ Ἡρακλῆ. Κι ἐκεῖνο ποὺ δὲν μπόρεσαν νὰ κάνουν ὁ αὐτοκράτορας

3. Ὁ συγγραφέας ἐγράφε τὴ σκόπευε νὰ γράφει ἀντίστοιχο βιβλίον μὲ συμβουλὰς πρὸς τὰς γυναῖκες μέλη τῆς οἰκογενείας του, ποὺ ὅμως δὲν μᾶς σώθηκε.

4. Ὁ κριτὴς ἦταν ὁ δικαστής, ἀλλὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ συγγραφέα οἱ κριτὲς εἶχαν

πῶς δεῖ αὐτὰς ἀναστρέφεσθαι, ἐκεῖ ἔχω περὶ πάντων εἰπεῖν, σὺ δὲ ἐν τούτοις ἀρκεσθήσῃ. Μῖς δὲ ὑποθέσεως ἐπιμνησθεῖς ἐπ' αὐτὴν μετὰ τὴν παραγγελίαν. Ἀγαθὸν γὰρ ἐστὶν ἵνα πάντοτε ἔχῃς ἀκρίβειαν εἰς τὴν θυγατέρα σου καὶ εἰς τὴν γυναῖκά σου. Ἀνθρώπος τις τῶν περιφανῶν καὶ πλούσιος, ἐν τῇ ἀξιώμασι καὶ εὐγενεστάτως ἐπίσημος, ἔχων τὰς οἰκήσεις ἐν τῇ πόλει (τὸ δὲ ὄνομα αὐτοῦ ἐκὼν παραδράμω· ἔτι γὰρ ζῇ), ἔχει δὲ ὁ τοιοῦτος γυναῖκα εὐγενή, ἔχουσαν ἀδελφὸν στρατηγόν, ὠραίαν μὲν τῇ μορφῇ, ὠραιότερα δὲ ἦν αὐτὴ τότε τῇ ψυχῇ, συνέσει καὶ ἀρετῇ κεκοσμημένη, μεμνημένη δὲ καὶ τὰς θεῖας γραφάς. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀκούσας τὰ περὶ αὐτῆς πολλάκις ἔπεμψε πρὸς αὐτὴν τινὰς ἐπιθυμῶν αὐτὴν συγγενέσθαι, ἐπαγγελλόμενος αὐτῇ τε καὶ τῷ ταύτης ἀνδρὶ ἀξιώματα καὶ ἄλλα πολλὰ ἀγαθὰ· ὁ δὲ ἀνὴρ αὐτῆς οὐκ ἐγένωσκεν. Εἶτα ἀποστέλλει αὐτὸν κριτὴν θέματος. Μὴ δυνηθεὶς δὲ αὐτὴν πείσαι ἐσιώπησε. Μετὰ δὲ τρεῖς ἐνιαυτοὺς ἐλθὼν ἀπὸ τοῦ θέματος ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ἦν εὐφραϊνόμενος εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. Νέος δὲ τις εὐειδὴς καὶ τῶν περιφανῶν ἐξωτικῶς προσεποιησάτο εἶναι συγγενὴς αὐτῆς, εἶτα λέγει τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς ἔνδον τοῦ παλατίου· «Ἐγώ, φησί, συγγενὴς εἰμι τῆς κυρᾶς ἐκεῖ τῆς κριταίνης». Καὶ ἄλλα πολλὰ αὐτῷ εἰπὼν συμφιλιεῖται αὐτῷ καὶ καλεῖ αὐτὸν ὁ κριτὴς. Ὁ δὲ ὑποουεῖται αὐτῷ καὶ γίνεται αὐτῷ τούτῳ συνήθης. Τί δὲ θέλω λέγειν πολλὰ; Συγγίνεται μετ' αὐτῆς ποτὲ μακαρίας νυκτὶ ἀθλίας. Τούτου τοῦ δράματος διαγνωσθέντος τὸν μὲν ἄνδρα αὐτῆς καὶ τοὺς συγγενεῖς κατῆφεια καὶ λύπη κατέσχε, μᾶλλον δὲ ἀχρευσύνῃ, ὁ δὲ νέος ὡς ἐφ' ἐνὶ τῶν ἀθλῶν τοῦ Ἡρακλέους τούτῳ ἐνεκαυχᾶτο. Καὶ ὅπερ

ἀναλὰβει τὰ καθήκοντα τοῦ ἐπικρατοῦς τῆς πολιτικῆς (δὴλ. ὅχι στρατιωτικῆς) διοίκησης τοῦ θέματος (=ἐπαρχίας). Στὸ ὁρισμένον περιπτώσεις ὁ κριτὴς ὀνομάζεται καὶ πραιτωρ.

καὶ οἱ ὑποσχέσεις γιὰ ἀξιώματα καὶ πλούτη, αὐτὸ τὸ κατάφεραν ἡ οἰκειότητα καὶ ὁ φίλος.

40. ΝΑ ΜΗ ΦΑΝΕΡΩΝΕΙΣ ΣΕ ΚΑΝΕΝΑΝ ΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΣΟΥ

Θέλω νὰ ἀγαπᾷς όλους τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ τὸ μυστικὸ σου νὰ μὴν τὸ λὲς σὲ κανέναν, γιατί αὐτὸ εἶναι πολὺ ἐπικίνδυνον. Βλέπεις, ἀφότου πεῖς τὸ μυστικὸ σου σὲ κάποιον, ἀπὸ τῆ στιγμῆ ἐκείνῃ εἶσαι δοῦλος του καὶ μπορεῖ νὰ σὲ βλάψῃ ὑπερβολικὰ καὶ νὰ σὲ βρίσκει κι ἐσύ δὲν θὰ τολμήσεις νὰ τοῦ ἀντιμιλήσεις. Καὶ γιὰ ποιὸ λόγο νὰ προδώσεις τὴν ἐλευθερίαν σου ἐκουσίως; Θὰ πεῖς βέβαια ὅτι: «Εἶναι ἐνάρετος καὶ δὲν θὰ βγάλει στὴ φόρα τὸ μυστικὸ μου» καὶ δὲν γνωρίζεις ὅτι ἐσύ ὁ ἴδιος τὸ ἐξευτέλισες, ἀφοῦ τὸ ἐμπιστεύτηκες σὲ ξένα ἀφτιά. Γιατί αὐτὰ ποὺ μπαίνουν ἀπὸ τ' ἀφτιά, βγαίνουν στὴ φόρα ἀπὸ τὰ χεῖλη. Συνεπῶς δὲν πρέπει νὰ λὲς τὸ μυστικὸ σου σὲ κανέναν. Ἀλλὰ καὶ ὁ προφήτης λέει: ἀπὸ τῆς συγκοίτου σου φύλαττε τοῦτο¹.

41. ΠΩΣ ΝΑ ΔΙΑΛΕΓΕΙΣ ΤΟΥΣ ΦΙΛΟΥΣ ΣΟΥ

Ὅσοι μπαίνουν στὸ σπίτι σου νὰ εἶναι καλοὶ κι ὄχι περίεργοι· γιατί ὁ περίεργος ἐρευνᾷ τὴ ζωὴ σου, κι ἀφοῦ ψάξει καὶ βρεῖ τὰ ἐλαττώματα τοῦ σπιτιοῦ σου, κρατᾷ σημειώσεις σὰν γραμματικὸς καὶ θὰ τὰ φανερῶσει, ἂν τύχει κάποτε νὰ ἀντιμετωπίσεις κατηγορίες. Μερικοὶ ἄνθρωποι κάνουν φίλους αὐτοὺς ποὺ γνωρίζουν ὅτι εἶναι ταραχοποιοὶ καὶ παραπλανοῦν τοὺς ἀπλοϊκοὺς, γιὰ νὰ τοὺς ἔχουν βοηθοὺς καὶ συνηγόρους στὶς ἀδικίαις τους. Ἐγὼ ὅμως σὲ συμβουλεύω τέτοιον ἄνθρωπο νὰ μὴν τὸν ἔχεις φίλο· γιατί ὁποῖος ἔχει τέ-

βασιλεὺς καὶ ἐπαγγελίαι ἀξιωμάτων καὶ πλούτων ποιῆσαι οὐκ ἴσχυσαν, τοῦτο συνήθεια καὶ φίλος ἐποίησεν.

Θέλω δὲ ἵνα ἀγαπᾷς πάντας ἀνθρώπους, πλὴν τὸ μυστήριόν σου μὴ λέγε τινί· ἐπιφαλὲς γὰρ τοῦτο πάνυ. Ἀφ' οὗ γὰρ εἴπῃς τὸ μυστήριόν σου τινί, ἐκτοτε δοῦλος αὐτοῦ τυγχάνεις καὶ τὰ μέγιστα σε βλάψῃ καὶ ὑβρίσῃ, καὶ οὐ τολμήσεις ἀντειπεῖν αὐτῷ. Καὶ διὰ τί ἐκουσίως ἵνα προδώσῃς τὴν ἐλευθερίαν σου; πάντως γὰρ ἐρεῖς, ὅτι: «Ἐνάρετός ἐστι καὶ οὐ μὴ δημοσιεύσῃ τὸ μυστήριόν μου». Καὶ οὐ γνώσκεις, ὅτι σὺ αὐτὸ ἐξεφύλισας ἐς ἑτέρας ἀκοὰς τοῦτο ἐνθεῖς. Τὰ γὰρ εἰς ἀκοὰς εἰσερχόμενα διὰ τῶν χειλέων δημοσιεύονται. Ὅθεν οὐ χρὴ λέγειν τὸ μυστήριόν σου τινί. Ὅμως ὁ προφήτης λέγει: «Ἀπὸ τῆς συγκοίτου σου φύλαττε τοῦτο».

Οἱ εἰσερχόμενοι εἰς τὴν οἰκίαν σου ἀγαθοὶ ἔστωσαν καὶ μὴ περίεργοι· ὁ γὰρ περίεργος τὸν βίον σου ἐρευνᾷ καὶ τὰ ἐλαττώματα τῆς οἰκίας σου ἀνερευνησας ὡς ὑπομνηματογράφος παρασημειώσεται καὶ ἐν καιρῷ ὀνειδισμοῦ σου ἐρεῖ. Τινὲς τῶν ἀνθρώπων οὕς γινώσκουσι ταραχοποιοὺς καὶ διαστρέφοντας τοὺς ἀπλουστέρους, κτῶνται φίλους, ὅπως ἔχωσιν αὐτοὺς βοηθοὺς εἰς τὸ συνηγορεῖν ταῖς ἀδικίαις αὐτῶν. Ἐγὼ δὲ σοὶ παραγγέλλω τοιοῦτον φίλον μὴ ἔχειν· ὁ γὰρ τοιοῦτον φίλον ἔχων ὁμοῖος

1. Μιχαίας, 7.5: Κατὰ λέξιν «...φύλαξαι τοῦ ἀναθέσθαι τι αὐτῇ».

Ὅμως νὰ ἀποφεύγεις νὰ διοικεῖς μὲ κακὸ τρόπο. Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς διοίκησής σου νὰ φροντίζεις τὸ σπίτι σου καὶ νὰ τὸ λαμπρύνεις², διότι ὅταν θὰ παύσεις νὰ ἀσχεῖς τὴ διοίκηση, τὸ σπίτι σου εἶναι αὐτὸ ποὺ θὰ σὲ ὑποδεχθεῖ καὶ ἐκεῖ θὰ ἀναπαυθεῖς.

45. Ἡ ΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Οἱ γιοὶ σου καὶ οἱ κόρες σου νὰ σὲ σέβονται, ἀλλὰ καὶ ἐσὺ νὰ τοὺς σέβῃς καὶ νὰ μὴν τοὺς περιφρονεῖς, ἀκόμη καὶ ἂν εἶναι μικροί· γιατί ὅπως μάθουν ἀπὸ σένα, ἔτσι θὰ κἀνουν. Ἀλλὰ καὶ ἐσὺ νὰ ἔχεις αὐτοσεβασμό, γιατί αὐτοὺς ποὺ δὲν ἔχει αὐτοσεβασμό, δὲν θὰ σεβαστεῖ οὔτε τοὺς ἄλλους. Νὰ μὴν εἶσαι θρασύς, γιατί ὅποιος ἀποκτᾷ παράλογο θράσος στὸ τέλος μετανιώνει. Νὰ τιμᾷς καὶ τὸν ἡλικιωμένο καὶ τὸ νέο, καὶ θὰ τιμηθεῖς ἀπ' αὐτοὺς καὶ ἀπὸ τὸ δημιουργό τους. Ὅταν μπεῖς σὲ ἐκκλησία, νὰ μὴν περιεργάζεσαι τὰ κάλλη τῶν γυναικῶν, ἀλλὰ νὰ εἶσαι στραμμένος πρὸς τὸ ἱερὸ μὲ τὸ κεφάλι κάτω¹.

46. ΟΙ ΩΦΕΛΕΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΚΑΙ ΤΗ ΜΑΘΗΣΗ

Νὰ διαβάζεις πολλὰ καὶ θὰ μάθεις πολλὰ. Καὶ ἂν δὲν καταλαβαίνεις, μὴν ἀπογοητεύῃς· γιατί ἂν διαβάσεις τὸ βιβλίο πολλές φορές, ὁ Θεὸς θὰ σοὺ δώσει γνώση καὶ θὰ τὸ κατανοήσεις. Γιὰ ὅσα δὲν γνωρίζεις νὰ ρωτᾷς αὐτοὺς ποὺ γνωρίζουν καὶ νὰ μὴν εἶσαι ἀλαζόνας, γιατί ἀπ' αὐτὴ τὴν αἰτία, δηλ. ἐπειδὴ δὲν θέλουν νὰ ρωτοῦν καὶ νὰ μαθαίνουν, ἔχουν ἑλλιπείς γνώσεις οἱ ἄνθρωποι. Ὅποτε μιλάει

ἰδίως τὴ στρατιωτικὴ, τῶν ἐπαρχιῶν ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἔχουν σχέση μὲ οἰκονομικὲς καὶ φορολογικὲς ἀρμοδιότητες, τὰ ὁποῖα ἀποστρέφεται.

2. Δὲν εἶναι βέβαιο ἂν ἔννοεῖ νὰ ἐπωφελεῖται ἀπὸ τὸ ἀξίωμα του γιὰ νὰ πλουτίζει ἢ ἀπλῶς νὰ φροντίζει τὸ σπίτι του μὲ τίς (νόμιμες) ἀπολαβὲς τοῦ

πράττειν παραιτοῦ. Πράττων δὲ τῆς οἰκίας σου ἐπιμελοῦ καὶ λάμπρυνον αὐτήν· παυσάμενον γὰρ σε τοῦ πράττειν ἡ οἰκία σου ὑποδέξεται καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ σου ἀναπαυθήσῃ.

Οἱ υἱοὶ σου καὶ αἱ θυγατέρες σου σεβέσθωσάν σε, σὺ δὲ αἰδοῦ αὐτοὺς καὶ μὴ καταφρονῇς αὐτῶν, εἰ καὶ νῆπιοί εἰσιν· ὡς γὰρ ἀπὸ σοῦ μάθωσιν, οὕτως ποιήσουσιν. Ἀλλὰ καὶ σὺ ἑαυτὸν αἰδοῦ· ὁ γὰρ μὴ ἑαυτὸν αἰδούμενος οὐδὲ ἄλλον αἰδεσθήσεται. Μὴ εἴ θρασύς· πᾶς γὰρ ὁ παραλόγως θρασυνόμενος ἐνύστερον μετάμελος γίνεται. Πρεσβύτην καὶ νέον τίμησον, καὶ ἀντιτιμηθήσῃ παρ' αὐτῶν καὶ παρὰ τοῦ ποιήσαντος αὐτοὺς. Εἰς ἐκκλησίαν εἰσιῶν μὴ περιεργάζου κάλλη γυναικῶν, ἀλλὰ πρὸς τὸ θυσιαστήριον βλέπε κάτω νεύων.

Ἀναγίνωσκε πολλὰ καὶ μαθήσῃ πολλὰ. Καὶ εἰ οὐ νοεῖς, θάρσει· πολλάκις γὰρ διελθόντι σου τὴν βίβλον παρὰ Θεοῦ γνώσις δοθήσεται καὶ νοήσις αὐτήν. Ἀὐτὸ γινώσκεις ἐρώτα τοὺς ἔχοντας γνώσιν καὶ μὴ ὑψηλοφρονῇς· ἐκ ταύτης γὰρ τῆς αἰτίας, ἐκ τοῦ μὴ θέλειν ἐρωτᾶν καὶ μαρθάνειν, εἰσὶν ἑλλιπεῖς εἰς γνώσιν οἱ ἄνθρωποι. Ὅποταν τις ὁμιλῇ, ἄφες αὐτῷ πληρῶσαι τὴν ὁμι-

ἀξιώματός του.

1. Ἀπὸ αὐτὰ ποὺ τὸν συμβουλεύει νὰ μὴ κάνει, μποροῦμε νὰ καταλάβουμε τί γινόταν συνήθως.

κάποιος, ἄφρησέ τον νὰ δλοκληρώσει τὴν ὁμιλία του. Κι ἂν μὲν ἡ γνώση του εἶναι καλὴ, θὰ ὠφελῇθεῖς· ἂν ἀντίθετα εἶναι κακὴ, καὶ πάλι θὰ ὠφελῇθεῖς, καθὼς θὰ τὴν κατακρίνεῖς. Νὰ ἐρευνᾷς τίς γραφές, ὅπως παρήγγειλε ὁ Κύριος, ἀλλὰ ὅχι μὲ [φτηνὴ] περιέργεια. Νὰ μὴν κοιμηθεῖς οὔτε νὰ μείνεις σὲ σπῖτι ὅπου ξέρεις ὅτι ὑπάρχει φίδι, μικρὸ ἢ μεγάλον.

47. Ἡ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑ ΚΑΙ Ἡ ΕΛΕΗΜΟΣΥΝΗ

Ἄν κάποιος σοῦ ζητήσει νὰ τοῦ δώσεις ἐλεημοσύνη, νὰ τοῦ δώσεις πρόθυμα καὶ χωρὶς ἀναβολή. Κι ἂν εἶναι φίλος σου, νὰ εὐχαριστήσεις τὸ Θεό, ἐπειδὴ τὸν ἐξυπρέτησες μὲ τὰ χέρια σου· ἂν εἶναι ἐχθρὸς σου, [νὰ εὐχαριστήσεις τὸ Θεό] ἐπειδὴ βρέθηκε στὴν ἀνάγκη νὰ ζητήσει καὶ νὰ λάβει ἀπὸ σένα. Ἄν πάλι εἶναι ἀγνωστος, θεώρησε πὼς εἶναι ὁ Χριστὸς καὶ εὐχαρίστησέ τον. Ἄν κάποιος σοῦ ζητήσει δανεικὰ, ἂν μὲν τὰ θέλει γιὰ ν' ἀπελευθερώσει αἰχμαλώτους ἢ γιὰ καμιὰ ἄλλη πολὺ ἀναγκαῖα καὶ εὐλογη αἰτία, νὰ τοῦ δώσεις ὅ,τι μπορεῖς· κι ἂν αὐτὸς δὲν σοῦ τὰ ἐπιστρέψει, θὰ σοῦ τὰ δώσει ὁ Θεὸς διπλά. Μόνο νὰ μὴν τὰ δώσεις γιὰ τόκο ἢ αἰσχροκέρδεια ἢ διαβολικὴ ἐπιθυμία. Ἄν ὅμως τὰ χρειάζεται γιὰ ν' ἀναλάβει [οἰκονομικὴ] ὑπηρεσία τοῦ δημοσίου ἢ νὰ ἀγοράσει δούλους ἢ κτήματα ἢ τίποτε ἄλλο ἢ γιὰ ἐμπόριο, τότε νὰ μὴν τοῦ δώσεις, γιατί καὶ τὸ χρήμα σου θὰ χάσεις καὶ τὸ φίλο σου θὰ κάνεις ἐχθρό. Ἐπιπλέον πρόσεχε καὶ αὐτοὺς ποὺ θέλουν νὰ δανεισθοῦν ἀπὸ σένα μὲ πανουργία, γιατί ἔτσι πολλοὶ ἔχασαν ἀκόμη καὶ τὸ ψωμί τους. Καὶ ἄκου πῶς: Αὐτὸς ποὺ θέλει νὰ δανεισθεῖ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο, δὲν ζητάει δανεικὰ ἐξαρχῆς, ἀλλὰ θὰ σοῦ στεῦλει κάποια φαγώσιμα, ὅπως λαγούς ἴσως ἢ πέρδικες ἢ ψάρια καὶ ἄλλες παρόμοιες λιχουδιές· ἔπειτα θὰ τὸ ἐπαναλάβει καὶ δευτέρη καὶ τρίτη φορά, καὶ μετὰ θὰ σὲ καλέσει, τᾶχα ἀπὸ ἀγάπη, καὶ μὴ καὶ δυὸ φορές. Ἐπειτα θὰ σοῦ δείξει μπόλινο χρυσάφι (ποῦ θὰ τὸ ἔχει δανειστεί ἀπὸ κάποιον ἄλλο) καὶ θὰ σοῦ πεῖ: «Αὐτὰ τὰ διέθεσα γιὰ τὸ τᾶδε ἐμπόρευμα, ἀλλὰ δὲν θέλουν αὐτὴ τὴν κοπή, ἀλλὰ τὴν

λίαν αὐτοῦ. Καὶ εἰ μὲν ἀγαθὴ ἡ σοφία ἐστίν, ὠφελήθησιν, εἰ δ' ἀγενής, καὶ οὕτως ὠφελήθησιν, μεμψάμενος αὐτήν. Ἐρεῦνα τὰς γραφάς, καθὼς ὁ Κύριος προσέταξεν, ἀλλὰ μὴ περιεργάζου αὐτάς. Μὴ ὑπνώσῃς μηδὲ μείνῃς εἰς οἰκίαν ἐνθα γινώσκεις, ὅτι ὀφίς ἐστὶν ἢ μικρὸς ἢ μέγας.

Ἐάν τις σε αἰτήσεται δοῦναι αὐτῷ ἐλεημοσύνην, δὸς αὐτῷ μετὰ προθυμίας καὶ μὴ ἀναβάλλη. Καὶ εἰ μὲν ἐστὶ φίλος σου, εὐχαρίστησον τῷ Θεῷ, ὅτι διηκόνησας αὐτῷ διὰ χειρῶν σου· εἰ δὲ ἐστὶν ἐχθρὸς σου, ζητῶν σε καὶ ἔλαβε παρὰ σοῦ. Εἰ δὲ ἐστὶν ἀγνώριστος, νόμισον τὸν Χριστὸν εἶναι καὶ εὐχαρίστησον αὐτῷ. Ἐάν σε ζητήσει τις δάνεισμα, εἰ μὲν εἰς ἀνάρρυσιν θέλει αὐτὸ αἰχμαλώτων ἢ εἰς ἄλλην τινὰ ἀναγκαίαν πάνυ καὶ εὐλογον αἰτίαν, δὸς αὐτῷ ὃ δύναισαι, καὶ εἰ αὐτὸς οὐκ ἀποδώσει, ὁ Θεὸς διπλαῖον σοι τοῦτο παρέξει, μόνον μὴ διὰ τόκον ἢ αἰσχροκέρδειαν καὶ ἔρωτα σατανικόν. Εἰ δὲ χρῆζει αὐτοῦ εἰς τὸ ἐκλαβέσθαι δημοσιακὴν δουλείαν ἢ ἀγορὰν ψυχαρίων ἢ κτημάτων ἢ ἄλλων τινῶν ἢ εἰς πραγματείαν, μὴ δώσης αὐτῷ, καὶ χαώσεις καὶ τὸ πρᾶγμα σου ποιήσῃς καὶ τὸν φίλον σου ἐχθρόν. Σὺν τούτοις δὲ πρόσεχε καὶ τοῖς ἐν πανουργίᾳ θέλουσι δανείσασθαι ἀπὸ σοῦ· πολλοὶ γὰρ ἀπώλεσαν οὕτως τὸν ἄρτον αὐτῶν. Καὶ ἄκουσον πῶς. Οὐ γὰρ πρῶτον ζητεῖ τὸ δάνεισμα ὁ οὕτως θέλων δανείσασθαι, ἀλλὰ ἀποστελεῖ σοι βρώσιμά τινα, λαγῶους τυχὸν ἢ πέρδικας ἢ ἰχθύας, καὶ ἄλλα τινὰ οἷον εὐώδη· εἶτα καὶ δευτέρον καὶ τρίτον τοῦτο ποιήσει, καὶ αὐθὺς καλέσει σε, ὡς δῆθεν ἀγαπῶν σε, καὶ ἀπαξ καὶ δῖς. Ἐπειτα ὑποδείξει σοι χρυσίον ἱκανὸν ὅπερ ἀπ' ἄλλου ἐδανείσατο, καὶ εἴπῃ σοι, ὅτι: «Ταῦτα παρείχον εἰς τὴν δεῖνα τὴν πραγματείαν, ἀλλ' οὐ θέλουνσι τοιαύτην χαραγὴν.

52. ΝΑ ΜΗΝ ΚΑΝΕΙΣ ΠΑΡΑΛΟΓΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ

Στὸ σπίτι σου φρόντισε νὰ ὑπάρχουν πρῶτα τὰ ἀναγκαῖα καὶ μετὰ τὰ περιττά· γιατί ἂν ἀγοράσεις πρῶτα τὰ περιττά, στὸ τέλος θὰ τὰ πούλῃς, ὅταν σοῦ λείψουν τὰ ἀναγκαῖα, γιὰ νὰ τ' ἀγοράσεις. Ἀναγκαῖα δὲ εἶναι αὐτὰ μὲ τὰ ὁποῖα τρεφόμεστε καὶ περιττά εἶναι τὰ πολύτιμα σκεύη καὶ τὰ ἀπαλὰ στρώματα καὶ τὰ χρυσοποικίλτα κρεβάτια καὶ τὰ παρόμοια. Ὅταν εἶσαι ἀκόμη φτωχός, νὰ μὴν ἐπιχειρεῖς νὰ χτίζεις [οἰκοδομῆς] ἀπὸ τίς ὁποῖες θὰ χάσεις μὲ τὰ χρέη καὶ θὰ καταστραφεῖς. Καλύτερα νὰ φυτεύεις ἀμπέλια καὶ νὰ καλλιεργεῖς τὴ γῆ, ἢ ὁποῖα θὰ σοῦ δώσει τοὺς καρπούς της καὶ θὰ τραφεῖς χωρὶς κόπο. Κι ὅταν θὰ ἔχεις ἀφθονία σὲ ὅλα, τότε νὰ ἀρχίσεις νὰ χτίζεις. Γιατί τὰ χρήματα θὰ χτίσουν τὰ σπίτια, καὶ πᾶνω ἀπ' ὅλα ὁ Θεός. Νὰ μὴ χρησιμοποιήσεις τέχνη πού μπορεῖ νὰ εἶναι ἐπιπερότης ἀλλὰ σὲ ἐξευτελίζει ἢ σὲ βάζει σὲ κίνδυνον, ἀκόμη κι ἂν εἶσαι πολὺ ἐμπειρὸς σ' αὐτήν, ὅπως νὰ παραχαράξεις καὶ νὰ ψαλιδίζεις τὰ νομίσματα καὶ νὰ πλαστογραφεῖς καὶ νὰ σφραγίζεις μὲ σφραγίδες καὶ ἄλλα τέτοια.

53. ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑ ΣΕ ΚΛΗΡΙΚΟ

Ἐπιπλέον σοῦ παραγγέλλω καὶ τοῦτο: ἂν γίνεις κληρικός καὶ πρόκειται νὰ γίνεις ἱσως μητροπολίτης ἢ ἐπίσκοπος, νὰ μὴν τὸ δεχθεῖς, ὥσπου μὲ νηστεία καὶ ἀγρυπνία σοῦ ἀποκαλυφθεῖ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ λάβεις πλήρη διαβεβαίωση ἀπὸ τὸ Θεό. Καὶ ἂν καθυστερεῖ ἡ ἐμφάνιση τοῦ Θεοῦ, νὰ κάνεις κουράγιο καὶ νὰ ἐπιμένεις καὶ νὰ ταπεινώσεις τὸν ἑαυτὸ σου μπροστὰ στὸ Θεό καὶ θὰ τὸν δεῖς, μόνον νὰ εἶναι ἡ ζωὴ σου καθαρὴ καὶ ὑπεράνω τῶν παθῶν πού τὴν ἐμποδίζουν [νὰ ἀνυψωθεῖ]. Καὶ τί λέω «μητροπολίτης»; Ἀκόμη κι ἂν ἐκλεγεῖς νὰ καθίσεις σὲ πατριαρχικὸ θρόνον, χωρὶς νὰ δεῖς θεϊκὸ ὄραμα νὰ μὴν τολμήσεις νὰ πάρεις στὰ χέρια σου τὸ τιμὸν τῆς ἀγίας τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας. Κι ἂν τὸ πάρεις, νὰ μὴ γίνεις ματαιόδοξος, περιστοιχιζόμενος ἀπὸ ἀκολούθους καὶ συσσωρεύοντας χρήματα, μαζεύοντας τὸ

Τὰ ἀναγκαῖα πρῶτον μερίμνησον εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ τότε τὰ περισσά· εἰ γὰρ πρῶτον τὰ περιττά ὠνήσῃ, ἔσχατον πωλήσεις αὐτὰ ἐπιλιπόντων σοι τῶν ἀναγκῶν καὶ ἀγοράσεις ταῦτα. Ἀναγκαῖα δὲ εἰσιν ἐν οἷς διατρεφόμεθα, περιττά δὲ ὅλον σκεύη πολύτιμα καὶ στρωματὰ ἀπαλὰ καὶ κλῖναι διάχρυσαι καὶ τὰ λοιπά. Ἔως εἰ πτωχός, μὴ ἐπιχειρεῖ κτίζειν ὦν μετὰ χρέους ἀμαρτήσεις καὶ μεταβληθήσῃ. Φύτευε δὲ μᾶλλον ἀμπελῶνας καὶ ἐργάζου τὴν γῆν, ἢ τοὺς καρπούς αὐτῆς ἐπιδώσει σοι καὶ ἀλύπως διατραφήσῃ. Περισευθεὶς δὲ πάντων ἄρξαι κτίζειν. Χρήματα γὰρ δομήσουσιν οἶκους καὶ ὑπὲρ αὐτὰ ὁ Θεός. Τέχνην πολυκερδῆ προξενούσάν σοι ἀχρευσίνην εἴτε κίνδυνον μὴ μετέλθῃς, εἰ καὶ σφόδρα εἰ ἐμπειρὸς αὐτῆς, ὅλον παραχαράσσειν καὶ ψαλίζειν τὰ νομίσματα καὶ φαρσογραφεῖν καὶ βούλλας ἐπυσφραγίζειν καὶ τὰ τοῦτοις ὅμοια.

Σὺν τούτοις καὶ τοῦτό σοι παραγγέλλω· ἂν ἔλθῃς εἰς ἱερατικὸν τάγμα τυχὸν μητροπολίτης ἢ ἐπίσκοπος γενέσθαι, μὴ ἀναδέξῃ αὐτὸ ἕως ἂν διὰ νηστείας καὶ ἀγρυπνίας ἀποκαλυφθῇ σοι ἀνωθεν καὶ λάβῃς τελείαν πληροφορίαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. Καὶ εἰ ἐμβραδύνει ἡ θεοφάνεια, θάρσει καὶ ἐπίμεινον καὶ ταπεινώσον σεαυτὸν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ ὄψει, μόνον ὁ βίος σου ἔστω καθαρὸς καὶ ἀνώτερος τῶν κωλυόντων παθῶν. Καὶ τί λέγω «μητροπολίτην»; Εἰς πατριαρχικὸν θρόνον ἂν προκριθῇς καθεστῆναι, χωρὶς θέας ὄψεως μὴ τολμήσῃς ἐγχειρισθῆναι τοὺς τῆς ἀγίας τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας οἶakas. Τυχὼν δὲ τούτου μὴ γίνου ἐνδοξος ὑπὸ δορυφόρων ὀψικευόμενος καὶ χρήματα σωρεύων, χρυσοῦ καὶ

χρυσάφι και τὸ ἀσῆμι καὶ φροντίζοντας γιὰ πολυτελῆ δεῖπνα¹: ἀντίθετα ἡ φροντίδα σου νὰ εἶναι στὸ νὰ τρέφεις τὰ ὄρφανὰ καὶ τίς χήρες, στὰ νοσοκομεῖα καὶ στὴν ἀπελευθέρωση τῶν αἰχμαλώτων καὶ στὸ νὰ εἰρηνεύεις [τοὺς ἀνθρώπους] καὶ νὰ προστατεύεις τοὺς ἀδυνάτους. Κι ὅχι νὰ προσθέτεις τὸ ἕνα σπῆτι μετὰ τὸ ἄλλο καὶ στὸ ἕνα χωράφι τὸ γειτονικό του καὶ νὰ ἀφαιρεῖς τὰ ὑπάρχοντα τοῦ γείτονα μὲ τὴν πρόφαση ὅτι τάχα: «Δὲν τὰ προσφέρω αὐτὰ στὰ παιδιὰ μου, ἀλλὰ στὸ Θεὸ καὶ στὴν ἐκκλησίᾳ μου». Γιατί εἶδα κι ἄλλους ἀρχιερεῖς νὰ λένε παρόμοια καὶ θαύμασα τίς πανουργίες τοῦ διαβόλου, πῶς μᾶς ἐξαπατᾷ μ' αὐτοὺς ποὺ ὑποκρίνονται τοὺς εὐσεβεῖς. Γιατί ἐγὼ θὰ σοῦ πῶ: ὁ ἅγιος Νικόλαος καὶ ὁ Βασίλειος καὶ οἱ ἄλλοι, ὅσο ζοῦσαν ἀκόμη στὸν κόσμῳ, μοίρασαν τὰ ὑπάρχοντά τους στοὺς πτωχοὺς καὶ δίδασκαν τὴν ἀκτμοσύνη, καὶ τώρα ποὺ βρίσκονται στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, τώρα ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ τὴ διαρπαγὴ τῶν πτωχῶν: Θεὸς φυλάξοι. Σχετικὰ μὲ αὐτὸ ποὺ σοῦ εἶπα, δηλ. νὰ προσευχηθεῖς στὸ Θεὸ γιὰ νὰ ἀξιωθεῖς νὰ δεῖς θεϊκὸ ὄραμα ποὺ νὰ σὲ προτρέπει νὰ γίνεις κληρικός, πρόσχε μήπως ἀντὶ γιὰ θεϊκὸ ἄγγελο δεῖς ἄγγελο πονηρό. Ὅμως νὰ διαβάσεις τὸν μακάριο Κασσιανὸ² καὶ θὰ μάθεις τί ἔπαθε, ὅπως ἐπίσης καὶ ὁ θαυμαστός Ἦρων καὶ ὁ Μεσοποταμηνός καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἀσκητές. Καὶ νὰ σέβασαι τὰ θεῖα στὸ ἔπακρο. Καὶ νὰ ἀκούς καὶ τὸν μακάριο Γρηγόριο [Ναζιανζηνό] ποὺ λέει: « Ἀγαθὸν ὑποχωρῆσαι μικρόν τι Θεῷ ὡς Μωϋσῆς ἐκεῖνος τὸ παλαῖον καὶ Ἱερεμίας ὑστερον, καί, φησί, προσδραμεῖν ἐτοιμῶς καλοῦντι ὡς Ἀαρὼν τε καὶ Ἡσαΐας³. Μόνο καὶ τὰ δύο νὰ τὰ κάνεις μὲ εὐσέβεια, τὸ ἕνα λόγῳ τῆς προσωπικῆς ἀδυναμίας καὶ τὸ ἄλλο λόγῳ τῆς δυνάμεως ἐκείνου ποὺ σὲ καλεῖ. Νὰ μελετᾷς νύχτα μέρα τὰ θεῖα καὶ πῶς θὰ ἀνακουρίσεις πτωχοὺς καὶ πλούσιους.

1. Ἡ πολυτέλεια ποὺ περιγράφεται ἐδῶ, καθὼς καὶ ἡ συγκέντρωση μεγάλης κτηματικῆς περιουσίας, γιὰ τὴν ὁποία γίνεται λόγος ἀμέσως παρακάτω, ἀποτελοῦσαν χαρακτηριστικὰ καὶ τῶν ἀνώτερων κληρικῶν. Ἀνῆκαν κι αὐτοὶ στὴν κατηγορίᾳ τῶν «θινατῶν» ποὺ ἀναφέρθηκαν στὴ σὺμ. 50.1.

ἀργύρου ἐπιμελούμενος καὶ δείπνων πολυτελῶν, ἀλλ' ἔστω ἡ ἐπιμέλειά σου εἰς τὸ ὀρφανοτροφεῖν καὶ χήρας τρέφειν καὶ εἰς νοσοκομεῖα καὶ ἀνάρρυνσιν αἰχμαλώτων καὶ εἰς τὸ εἰρηνεύειν καὶ ἀδυνάτων προῖστασθαι, καὶ μὴ εἰς τὸ συνάπτειν οἰκίαν πρὸς οἰκίαν καὶ ἀγρὸν πρὸς ἀγρὸν ἐγγίξειν καὶ τὰ τοῦ πλησίον ἀφελεῖν, προφασιζόμενος, ὡς: «Οὐ τοῖς παισὶ μου ταῦτα προσφέρω, ἀλλὰ τῷ Θεῷ καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ μου». Εἶδον γὰρ ἄλλους ἀρχιερεῖς τοιαῦτα λέγοντας καὶ ἐθαύμασα τοῦ διαβόλου τὰς πανουργίας, πῶς ἡμᾶς ἀπατᾷ ἐκ τῶν δοκούντων εἶναι εὐσεβῶν. Ἐρῶ γάρ σοι: ὁ ἅγιος Νικόλαος καὶ ὁ ἅγιος Βασίλειος καὶ οἱ λοιποὶ ἕως ἂν ἐν τῷ κόσμῳ ἐβίουν τὰ ἴδια τοῖς πένησι διένειμον καὶ ἀκτμοσύνην ἐδίδασκαν, νῦν δὲ ὅπότεν τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν κατέλαβον, τότε χρῆζουσιν ἀρπαγῆς πτωχῶν; Μὴ γένοιτο. Ὅτι δὲ εἰπὸν σοι δεηθῆναι τοῦ Θεοῦ ἵνα ἀξιωθῇς θείας δέψεως προτρεπομένης ἱερατεῦν σε, καὶ πρόσχε ἵνα μὴ ἀντὶ θεοῦ ἀγγέλου ἀγγελον πονηρὸν θεάσῃ. Ὅμως διέλθε τὸν μακάριον Κασσιανὸν καὶ γνώσῃ τί ἔπαθεν, ὡσαύτως καὶ ὁ θαυμαστός Ἦρων καὶ ὁ Μεσοποταμηνός καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἀσκηταί. Εἰς ἄκρον δὲ εὐλαβοῦ τὰ θεῖα. Ἀκούε δὲ καὶ τοῦ μακαρίου Γρηγορίου λέγοντος: « Ἀγαθὸν ὑποχωρῆσαι μικρόν τι Θεῷ ὡς Μωϋσῆς ἐκεῖνος τὸ παλαῖον καὶ Ἱερεμίας ὑστερον, καί, φησί, προσδραμεῖν ἐτοιμῶς καλοῦντι ὡς Ἀαρὼν τε καὶ Ἡσαΐας. Μόνον εὐσεβῶς ἀμφοτέρως, τὸ μὲν διὰ τὴν οἰκίαν ἀσθένειαν, τὸ δὲ διὰ τὴν τοῦ καλοῦντος δύναμιν. Ἡ μελέτη σου ἔστω νυκτὸς εἰς τὰς ἡμέρας εἰς τὰ θεῖα καὶ εἰς τὸ ἀναπαύσαι πτωχοὺς καὶ πλουσίους.

2. Πρόκειται γιὰ τὸ ἔργο κάποιου Ἰωάννη Κασσιανοῦ γνωστὸ ὡς Collationes, στὸ ὁποῖο περιλαμβάνονται καὶ οἱ ἱστορίες τῶν μοναχῶν Ἦρωνος καὶ Μεσοποταμηνοῦ ποὺ ἀναφέρονται ἀμέσως παρακάτω. Ὁ Κεκατμένος κάνει μιὰ μικρὴ σύγχυση διότι ὁ ἴδιος ὁ Κασσιανὸς δὲν ἔπαθε τίποτε.

3. Λόγος 1, Patr. Gr. τ. 36.

54. ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΣΥΓΓΕΝΕΙΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΤΕΛΕΙΟΠΟΙΗΣΗ ΣΕ ΜΙΑ ΤΕΧΝΗ

Τούς συγγενεῖς σου νὰ μὴν τοὺς ξεχάσεις καὶ σὲ ξεχάσει ὁ Θεός. Καὶ γιατί νὰ λέμε πολλὰ λόγια; Νὰ εἶσαι γιὰ ὅλους τὰ πάντα καὶ ὁ Θεὸς θὰ σοῦ τὸ ἀνταποδώσει. Κι ἂν ἀσκέις κάποια ἄλλη τέχνη, φρόντισε νὰ τὴ μάθεις στὸ ἐπαρκὲ καὶ νὰ μὴν ἔχεις ἐλλείψεις σ' αὐτήν. Ἄν μπορεῖς νὰ ἀποκτήσεις γνώση ὅλων τῶν τεχνῶν, νὰ τὸ κάνεις, ἀλλ' ὅμως νὰ μὴν ἀφήσεις τὴν τέχνη ποὺ εἶχες ἐξαρχῆς καὶ πέσεις σὲ μίαν ἄλλη, ἂν δὲν εἶναι αἰσχρὴ ἢ ἐπιζήμια, γιατί δὲν θὰ σὲ ὠφελήσει. Βλέπεις, ὁ ναύτης δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ στρατιώτης, ὅποτε ἂν γίνῃ στρατιώτης θὰ χαθεῖ, οὔτε ὁ γραμματικὸς νὰ γίνῃ χαλκιᾶς, καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Ἀλλὰ κι ἂν κάποιος ποὺ ἀλλάζει ἔτσι τυχαίνει νὰ πετύχει, αὐτὸ συμβαίνει σπάνια. Ἐγὼ σοῦ λέω σὲ ναύτη νὰ μὴ δώσεις νὰ καβαλικέψῃ ἄλογο, γιατί δὲν θὰ τὸ φροντίσει. Βλέπεις τὸ πλοῖο οὔτε τρώει οὔτε πίνει, καὶ νομίζει ὅτι καὶ τὸ ἄλογο θὰ τὸ ὑπηρετήσῃ ὅπως τὸ πλοῖο.

55. ΠΩΣ ΝΑ ΘΕΡΑΠΕΥΕΣΑΙ ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΚΑΤΑΦΕΥΓΕΙΣ ΣΕ ΓΙΑΤΡΟ

Νὰ εὐχῇσαι νὰ μὴν πέσεις στὰ χέρια γιατροῦ, ἀκόμη κι ἂν εἶναι ἐξαίρετικὰ ικανός, γιατί θὰ σοῦ πεῖ αὐτὰ ποὺ δὲν πρέπει. Κι ἂν ἡ ἀρρώστια σου εἶναι μικρή, θὰ τὴ μεγεθύνῃ ὑπερβολικὰ καὶ θὰ πεῖ: «Σοῦ χρειάζεται βότανα πολὺ ἀκριβὰ, ἀλλὰ ἐγὼ θὰ σὲ γιατρέψω». Κι ὅταν πάρει ἀπὸ σένα χρήματα θὰ πεῖ: «Δὲν φτάνουν αὐτὰ γιὰ τὴν ἀγορά τους». Ἐπειτα θὰ πάρει κι ἄλλα. Καὶ θέλοντας νὰ σὲ τρυφεύει, θὰ σοῦ πεῖ νὰ φᾶς κάτι ἀντίθετο μὲ τὴν ἀρρώστια καὶ θὰ τὴν ἐξάψῃ περισσότερο. Καὶ πάλι θὰ σὲ φροντίσει καὶ πάλι θὰ σοῦ χειροτερέψῃ τὸν πόνο. Κι ἀφοῦ θὰ τὸ κάνει πολλὰς φορές, θὰ πάρει ἀπὸ σένα ὅσα χρειάζεται καὶ μόλις καὶ μετὰ βίας τότε θὰ σὲ φροντίσει. Ἄν λοιπὸν δὲν θέλεις νὰ πέσεις στὰ χέρια τῶν γιατρῶν, ὅταν φᾶς γιὰ μεσημεριανὸ ὑπερβολικὰ, τὸ βράδυ νὰ μὴ φᾶς δεῖπνο καὶ δὲν θὰ σὲ ἐνοχλήσῃ ἡ

Τῶν συγγενῶν σου μὴ ἐπιλάβῃ καὶ ἐπιλησθήσῃ παρὰ τοῦ Θεοῦ. Καὶ τί θέλεις λέγειν πολλὰ; Γένου τοῖς πᾶσι τὰ πάντα καὶ ὁ Θεὸς ἀνταποδώσει σοι. Εἰ δ' ἄλλην τινὰ ἐπιστήμην μετέρχῃ, σπούδασον ὅπως εἰς ἄκρον ταύτην ἐκμάθῃς καὶ μὴ εἰ ἐλλιπὴς αὐτῆς. Εἰ δύνασαι δὲ πασῶν τῶν ἐπιστημῶν ἐν πείρᾳ γενέσθαι, γενεῶ, πληρὴ μὴ ἐάσῃς τὴν ἐπιστήμην ἣν ἐξ ἀρχῆς εἶχες καὶ εἰς ἑτέραν μεταπέσῃς, εἰ οὐκ ἔστιν αἰσχρὰ ἢ ἐπιβλαβὴς· οὐ γὰρ λυσιτελεῖς σοι ἔσται. Ὁ γὰρ ναύτης οὐ δύναται γενέσθαι στρατιώτης, ὅθεν στρατιώτης γενόμενος ἀπώλετο, οὐδὲ ὁ νοτάριος χαλκεύς, καὶ οὕτως καθ' ἑξῆς. Εἰ δὲ καὶ τις οὕτως μεταπεσὼν ἠυδοκίμησεν, ἀλλὰ σπανίως. Ναύτη δέ, λέγω σοι, μὴ δώσῃς ἵππον ἐποχεῖσθαι· οὐ γὰρ ἐπιμελήσεται αὐτοῦ. Τὸ γὰρ πλοῖον οὔτε ἐσθίει, οὔτε πίνει, καὶ νομίζει, ὅτι καὶ ὁ ἵππος ὥς τὸ πλοῖον ὑπουργήσῃ.

Εὐχου μὴ ἐμπεσεῖν σὲ εἰς χεῖρας ἱατροῦ, εἰ καὶ σφόδρα ἔστιν ἐπιστήμων· εἴπῃ γὰρ σοι τὰ μὴ δέοντα. Καὶ εἰ ἔστιν ἡ ἀρρώστια σου μικρά, μεγαλύνει αὐτὴν ὑπέρογκα καί: «Πολλοὺ, εἴπῃ, τιμήματος βοτανῶν χρεῖα σοὶ ἔστιν· πληρὴ ἐγὼ σε ἰάσομαι». Λαβὼν δὲ παρὰ σοῦ νομίσματα, «Οὐκ ἐξικανοί, φησί, τοῦτο εἰς ἀγοράν». Εἴτα καὶ ἄλλα ἔλαβεν. Θέλων σὲ δὲ τρυφεῶν εἴπῃ σοι φαγεῖν ὅπερ ἔστιν ἐναντίον τῆς ἀρρώστιας καὶ ἐξάψῃ μᾶλλον τὴν ἀρρώστιαν. Καὶ πάλιν ἐπιμελήσεται καὶ αὖθις ἐπιτενεῖ τὸ ἄλγος. Καὶ οὕτως πολλάκις ποιήσας λάβῃ παρὰ σοῦ ὃ χρῆζει καὶ μόλις ποτὲ ἐπιμελήσεται. Εἴπερ οὖν οὐ θέλῃς ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας ἱατρῶν, φαγῶν ἀρίστῳ εἰς κόρον, ἀπέχου δεῖπνων, καὶ οὐκ ὀχλή-

τροφή πού βρίσκεται στο στομάχι σου. 'Αλλά κι αν σέ προσβάλει ἄρρωστία, νήστεψε καὶ θὰ γιαντρευτεῖς χωρὶς γιαντρό. Νὰ ἐξετάξεις ἀπὸ ποιὰ κίττα σέ προσέβαλε ἡ ἄρρωστία· ἂν ἦταν ἀπὸ κρύωμα, ζέστανε τὸν ἑαυτὸ σου, ἂν ἦταν ἀπὸ βουλιμία, δεῖξε ἐγκράτεια στὸ φαῖ, ἂν ἦταν ἀπὸ κούραση ἢ ἥλιο, ξεκουράσου καὶ θὰ γιαντρέψεις τὸν ἑαυτὸ σου ὁ ἴδιος, μετὰ τὸ Θεό. Ποτὲ ὁμως νὰ μὴ βάλεις ἐμπλαστρο πάνω στὴν κοιλιά σου· γιατί, ἀφοῦ βάλεις τὸ ἐμπλαστρο, θὰ ὠφελῇ· θεὶς ἴσως τρεῖς τέσσερις μέρες ἢ καὶ μιὰ βδομάδα, ἀλλὰ μετὰ δὲν θὰ σοῦ κάνει καλὸ. Νὰ μὴν πιεῖς κανένα βοήθημα ἢ ἀντίδοτο ἢ ὅποιοδήποτε ποτό. Γιατί εἶδα πολλοὺς πού πέθαναν ἀφοῦ ἤπιαν κάτι, οἱ ὅποιοι θεωρήθηκαν αὐτόχειρες. "Αν θέλεις νὰ πιεῖς κάτι πού θὰ ὠφελῇ σὲ τὸ στομάχι σου, πιεῖς ἀψέντι¹. Κι ἂν ὑποφέρει τὸ σικώτι σου, πιεῖς ραβέντι ἰνδικόν² καὶ τίποτε περισσότερο ἀπ' αὐτό. Γιατί τὰ ποτὰ εἶναι πολλὰ βλαβερὰ, περισσότερο μάλιστα στοὺς νέους. Νὰ κάνεις ἀραιμάξη τρεῖς φορὲς [τὸ χρόνο], δηλ. Φεβρουάριο, Μάιο καὶ Σεπτέμβριο, νὰ ξεκουράζεσαι (;)³ καὶ τίποτε περισσότερο. "Αν ὁμως σέ πιεῖ ἄρρωστία, κάθε ἐποχὴ εἶναι κατάλληλη.

56. ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΕΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ

Τοὺς γιούς σου καὶ τίς κόρες σου νὰ τοὺς μαστιγώνεις ὄχι μὲ ραβδί ἀλλὰ μὲ τὰ λόγια, καὶ δὲν θὰ μαστιγωθοῦν ποτὲ ἀπὸ κανέναν ἄλλο. Εἶναι πολλὸ σημαντικό νὰ στοχαζέσαι καὶ νὰ κατανοεῖς τὴ φύση τῶν ὄντων καὶ νὰ πράττεις αὐτὰ πού πρέπει. Κάποιοι, ἂν καὶ σκέφτηκαν θαυμαστά πράγματα, ἀπέτυχαν, ἐνῶ ἄλλοι χωρὶς στόχο καὶ χωρὶς σύνεση πέτυχαν σπουδαίᾳ· συνεπῶς δὲν πρέπει νὰ ἐπαινεῖς τὴν εὐτυχία τους ἢ νὰ κατηγορεῖς τὴν ἀτυχία τους, ἀλλὰ τὸ σκοπὸ καὶ

1. Τὸ ἀψέντι σήμερα εἶναι ποτὶ πού παράγεται ἀπὸ ἀπόσταξη ἀλκοόλης μὲ φύλλα ἀψιθίου καὶ σπόρους ἀπὸ ἄνισο καὶ μάραθο, καθὼς καὶ αἰθέριο ἔλαια. Ὁ Κεκατμένος ὁμως πιθανόν ἐννοεῖ ἀψήγμα ἀπὸ φύλλα ἀψιθίου.

σεὶ σὲ ὕλη ἐγκειμένη τῷ στομάχῳ σου. 'Αλλὰ καὶ εἰ ἐπέλθῃ σοι ἄρρωστία, νήστευσον καὶ ἱαθήσῃ χωρὶς ἱατροῦ. Σκόπει δὲ πόθεν ἡ ἄρρωστία σοι προσέβαλεν· εἰ μὲν ἀπὸ ψύχους, θέρμανον σεαυτὸν, εἰ δ' ἀπὸ γαστριμαργίας, ἐγκρατεύθητι, εἰ δ' ἀπὸ κόπου εἴτε ἡλίου, ἀναπαύθητι, καὶ ἔσθ, μετὰ Θεόν, ἑαυτὸν ἰώμενος. Ἐμπλαστρον δὲ μηδέποτε ἐπιθήσῃς τῇ κοιλίᾳ σου· θεὸς γὰρ τὸ ἐμπλαστρον, ἴσως ὠφελήσῃ σε πρὸς τρεῖς ἢ τέσσαρας ἡμέρας ἢ καὶ ἑβδομάδα, καὶ ἔκτοτε μᾶλλον οὐκ ἀγαθὸν σοι ἔσται. Βοήθημα δὲ ἢ ἀντίδοτον ἢ ποτὸν οἰονδηποτοῦν μὴ πῖης. Πολλοὺς γὰρ εἶδον ἐκ ποτῶν ἀποθανόντας, οἱ καὶ ἰδιοθάνατοι ἐλογίσθησαν. Εἰ δὲ θέλεις πιεῖν ἵνα σε ὠφελήσῃ εἰς τὸν στόμαχόν σου, πῖε ἀψίνθιον. Εἰ δὲ τὸ ἥπαρ σου πᾶσχεις, πῖε ῥέον ἰνδικόν, πλεῖον δὲ τούτου μηδέν. Πάνυ γὰρ εἰσι βλαβεροὶ οἱ ποτοί, μᾶλλον δὲ εἰς τοὺς νέους. Φλεβοτόμει δὲ ἐκ τρίτου, Φευρουαρίῳ, Μαῖῳ καὶ Σεπτεμβρίῳ, ἀβριε, καὶ πλεον μηδέν. Εἰ δ' ἄρρωστία κατεπέγχει, πᾶς καιρὸς ἐπιτήδης.

Τοὺς υἱούς σου καὶ τὰς θυγατέρας σου μαστίξε μὴ ράβδῳ, ἀλλὰ λόγῳ, καὶ οὐ μὴ μαστιγωθήσονται παρ' ἐτέρου. Μέγα ἐστὶν τὸ στοχαζεσθαι καὶ κατανοεῖν τὴν φύσιν τῶν ὄντων καὶ πράττειν τὰ δέοντα. Τινὲς θαυμαστὰ βουλευσάμενοι ἡστόχησαν, ἕτεροι δὲ ἀσκόπως καὶ ἀσυνέτως μεγάλων ἐπέτυχον· ὅθεν οὐ χρὴ τὴν εὐτυχίαν αὐτῶν ἐπαινεῖν ἢ ψέγειν τὴν ἀτυχίαν, ἀλλὰ τὸν

2. Φυτό πού θεωρεῖται ὅτι ἔχει φαρμακευτικὴς ιδιότητες καὶ ὅτι ρυθμίζει τὴν ὁμαλὴ λειτουργία τοῦ ὁργανισμοῦ.

3. Τὸ ἀκριβὲς νόημα τῆς λέξης ἀβριε μᾶς διαφεύγει.

δυνατόν, νὰ μὴν τὴ γνωρίζῃ, καὶ θὰ εἴσαι ἀσφαλὲς. Γιατί ἂν ἀκου-
στεῖ κάποια κατηγορία, εἴτε ψεύτικη εἶναι εἴτε ἀληθινή, δὲν θὰ τὸ
γνωρίζῃς καὶ ἐπιπλέον θὰ ὑποψιάζεσαι καὶ τὸ βρέφος, ἂν εἶναι ἀπὸ
δικό σου αἷμα, καὶ τότε ἀλίμονο. Σὲ κανέναν, ἀκόμῃ καὶ ἂν λάμπει
ἀπὸ ἀρετῇ, νὰ μὴν ἐμπιστευθεῖς λόγια ποὺ εἶναι ἐπικίνδυνα γιὰ σένα,
γιατί ἡ φύση τῶν ἀνθρώπων εἶναι ρευστὴ καὶ εὐμετάβλητη καὶ ἄλλοτε
στρέφεται ἀπὸ τὸ καλὸ στοῦ κακοῦ, καὶ ἄλλοτε κλίνει ἀπὸ τὸ κακὸ στοῦ
καλοῦ.

57. ΝΑ ΜΗΝ ΚΑΝΕΙΣ ΔΕΥΤΕΡΟ ΓΑΜΟ

Αὐτὸς ποὺ ἔθαψε τὴ γυναῖκα του χάνει μαζί της καὶ τὴ μισὴ ζωὴ
του ἢ καὶ περισσότερα, ἂν ἦταν καλὴ. Κι ἂν μὲν εἶναι μυαλωμένος,
θὰ τὸν ἐκτιμῶν καὶ ὁ Θεὸς καὶ οἱ ἄνθρωποι· ὁ ἴδιος θὰ ζήσῃ ἀμέρι-
μνος καὶ εὐχαριστῆμένος, θὰ ἀνατρέφῃ τὰ παιδιὰ του καλὰ, τὰ παι-
διὰ του θὰ εἶναι σὰν νὰ μεταφέρονται πάνω σὲ ὄχημα, καὶ τὸ σπῆτι
του θὰ βρίσκεται σὲ εἰρηνικὴ κατὰστασι. Ὅμως ἂν κυριευτεῖ ἀπὸ
τὸν οἴστρο τῆς ἀκολασίας, μᾶλλον ἂν φαίνεται ὅτι εἶναι μυαλωμένος,
μπαίνοντας καὶ βγαίνοντας ἀπὸ τὸ σπῆτι του θὰ δακρύζει, δῆθεν ἀπὸ
τὴν ἀνάμνηση τῆς μακαρίτισσας καὶ θὰ προσαστεῖ τὴν παραμέλη-
ση τοῦ σπιτιοῦ καὶ τὴν κακοπέραση τῶν παιδιῶν γιὰ νὰ πλησιάσει
γυναῖκες ποὺ ἔχουν πείρα στὰ προξενιά, ποὺ τίς λένε *κουρκουσούρες*,
θὰ τοὺς κάνει τὸ τραπέζι καὶ θὰ τιμῇσι τίς ἀτίμες ὁ δυστυχὴς. Καὶ
ἀφοῦ τοὺς δώσει ὅ,τι ζητήσουν, θὰ τίς στελεῖ μετὰ μεγάλης ὑποσχέσεως
ἂν τοῦ προξενέψουν καλὴ γυναῖκα. Αὐτὲς ὑπόσχονται [ὅτι θὰ τοῦ
βροῦν] τὴν καλύτερη, ἔχοντας ἀπὸ πρὶν μισθωθεῖ ἀπὸ κάποια γυναί-
κα γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ, καὶ τώρα πηγαίνουν σ' αὐτὴν καὶ τῆς λένε:
«Βρήκαμε αὐτὸν ποὺ ἤθελες, καὶ τώρα ἀπόλαυσε τὰ ἀγαθὰ του».
Ἐπειτα γυρνᾷνε στὸν κακόμοιρο καὶ τοῦ τὴν ἐπαινοῦν. Καὶ ἀφοῦ τοῦ
γλυκάνουν τ' ἀφτιά καὶ κάθε μέρα κολακέψουν καὶ ἐκείνη καὶ αὐτὸν καὶ
κερδίσουν καὶ ἀπὸ τοὺς δύο, στοῦ τέλος τὸν πείθουν. Γιατί αὐτοὶ ποὺ
ἔχουν κυριευτεῖ ἀπὸ οἴστρο συνήθως παρασύρονται ἀπὸ τὴν ἀκοή.
Ἐπειτα τὴν παίρνει γυναῖκα του καὶ παραμελεῖ τὰ παιδιὰ του.

μηδὲ γνωρίζῃ, καὶ ἔξεις τὸ ἀσφαλὲς. Εἰ γὰρ ψόγος λαληθῇ, κἂν
τε ψευδὴς ἔσται κἂν τε ἀληθής, οὐ γινώσκεις, ὑποπτοὶ δέ σοι
γενήσεται καὶ τὸ βρέφος, εἰ καὶ ἐκ τῆς σῆς σφύρος ἔστί, καὶ οὐαὶ
τότε. Μὴ ἐμπιστεύῃς τινὶ λόγον ὃς προξενεῖ σοι κίνδυνον, εἰ καὶ
ἀρετῇ διαλάμπῃ· ἡ γὰρ φύσις τῶν ἀνθρώπων ρευστὴ ἔστι καὶ
τρεπτὴ καὶ ποτὲ μὲν τρέπεται ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ εἰς τὸ κακόν, ποτὲ
δὲ ἐκκλίνει ἐκ τοῦ κακοῦ εἰς τὸ ἀγαθόν.

Ὁ δὲ θάψας τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τὸ ἥμισυ εἴτε καὶ τὸ πλεῖον
τῆς ζωῆς αὐτοῦ συναπώλεσεν, εἴπερ ἀγαθὴ ἔστιν. Καὶ εἰ μὲν
σωφρονήσῃ, μέγας ἔσται παρὰ τε Θεῷ καὶ ἀνθρώποις· αὐτὸς μὲν
ἐν ἀδείᾳ πολλῇ καὶ εὐφροσύνῃ διάξει, τοὺς παῖδας ἐκτρέφων
καλῶς, οἱ δὲ παῖδες αὐτοῦ ὡς ἐπὶ ὀχήματος ἐποχηθήσονται, καὶ
ἡ οἰκία αὐτοῦ ἐν εἰρηνικῇ καταστάσει ἔσται· εἰ δὲ οἴστρον ἀκολα-
σίας περιπαρῇ, μᾶλλον ἂν δοκεῖ σῶφρων εἶναι, εἰσερχόμενος
καὶ ἐξερχόμενος τῆς οἰκίας δακρύει, τῆς μακαρίας δῆθεν ἐπιμνη-
σκόμενος, καὶ τὴν τοῦ οἴκου ἀμέλειαν καὶ τὴν τῶν παίδων κα-
κουχίαν προβάλλεται, οἰκειώσεται δὲ γυναῖκας αἱ εἰς τὸ προξε-
νεῖν πείραν ἔχουσιν, ὧς κουρκουσούρας καλοῦσι, τραπέζης ταύ-
τας ἀξιώσει καὶ τὰς ἀτίμους τιμήσει ὁ δέιλαιος. Καὶ δοὺς αὐταῖς
ὧν χρήξουσιν, πέμπει ἐπαγγελλόμενος μεγάλα, εἰ προξενήσου-
σιν αὐτῷ γυναῖκα καλὴν. Αἱ δὲ τὴν κρείττονα ἐπαγγέλλονται,
προμεισθωμένοι δὲ οὐσαι παρὰ γυναικὸς εἰς τοῦτο, ἀπελθοῦ-
σαι πρὸς αὐτήν, «Εὖρομέν σοι, φηοῖν, οἶον ἤθελες, ἀπόλαυσον
τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ». Εἰτα ἐπὶ τὸν ἄθλιον ἀναστρέφουσι μεγαλύ-
νοντες αὐτήν. Καὶ καταθέλξασαι αὐτοῦ τὰ ὦτα καὶ καθ' ἡμέραν
αὐτῇ τε καὶ τούτῳ πρὸς χάριν ὀμιλοῦσαι καὶ ἀπολαύσασαι ἀμ-
φοτέρων τῶν ἀγαθῶν πείθουσιν αὐτόν. Εἰώθασιν γὰρ οἱ οἴστρον
περιπαρέντες ἐξ ἀκοῆς ὀλισθαίνειν. Εἰτα ἔλαβεν αὐτήν, ἡμελή-

Ἐκείνη πάλι χάσκει σὲ ἄλλους, ἐπιθυμώντας νὰ τὸν ὑποτάξει, καὶ μαγεύοντας ἄλλον ἀντὶ ἄλλου κάνει πράγματα καὶ θάματα. Ἄν πάλι ἐκείνη εἶναι καλή, ὅταν θὰ ξαπλώσει στὸ κρεβάτι, θὰ θυμηθεῖ τὸν πρῶτο της ἄνδρα καὶ θὰ βγάλει μεγάλο στεναγμό, κι ἐκεῖνος μὲ τὴ σειρὰ τοῦ ἐνθυμούμενος τὴ δική του σύζυγο θὰ δακρύσει, καὶ θὰ γίνει τὸ κρεβάτι πένθος. Ἀλλὰ ἂν ἔχουν καὶ οἱ δύο παιδιά, τί χειρότερο μπορεῖ νὰ γίνει; Τσακωμός καὶ μάχες ἀπὸ τὸ πρῶτ' ὥς τὸ βράδυ, ἀσπονδὴ ἔχθρα καὶ καθημερινὴ ταραχή. Καὶ αὐτὰ πού κάποτε ὁ πατέρας ἀγαποῦσε φιλόστοργα κι εὐχαριστιόταν νὰ βλέπει [δὴλ. τὰ παιδιά του], τώρα κυριευμένος ἀπὸ τὴ γυναῖκα τὰ ἔχει σὰν ἐχθρούς, λέγοντας: «Δὲν ἀντέχω νὰ ταράζομαι ἐξαίτιας σας». Θὰ μπορούσα πάνω σ' αὐτὸ νὰ σοῦ πῶ πολλά, ἀλλὰ ἀρκοῦν αὐτὰ ἂν δὲν ἐθελούσῃς. Τοῦτο μόνο σοῦ λέω: μακάριος αὐτὸς πού τὰ τηρεῖ αὐτά.

58. ΠΩΣ ΝΑ ΦΕΡΕΤΑΙ Ο ΤΟΠΙΚΟΣ ΕΥΓΕΝΗΣ ΣΤΟΥΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΤΟΥ¹

Σοῦ παραγγέλλω ἐπιπλέον καὶ τοῦτο, ὅτι ἀκρόμη κι ἂν ἰδιωτεύεις στὸ σπίτι σου, ἀλλὰ ὁ λαὸς τῆς περιοχῆς ὑπακούει σὲ σένα¹, πρόσεξε νὰ μὴν ξεσηκωθεῖ ὁ λαὸς ἐναντίον σου εἴτε δίκαια εἴτε ἀδίκαι καὶ ζημιωθεῖς πολὺ καὶ ψυχικὰ καὶ σωματικὰ. Αὐτὸ μπορεῖ νὰ συμβεῖ καὶ ἀπὸ ὑπερβολικὴ δικαιοσύνη· γιὰτί, ὄντας δίκαιος, δὲν ἀντέχεις νὰ βλέπεις νὰ γίνεται κάτι ἀδικο ἢ αἰσχρό, ἀλλὰ κεντρίζεσαι ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀρετὴ καὶ ἐξοργίζεσαι μὲ δίκαιο θυμὸ καὶ τιμωρεῖς ὅπως ἀξίζει αὐτοὺς πού ἀδικοῦν. Ὅμως ἂν τὸ κάνεις αὐτὸ σὲ ὅλους τοὺς ἀδίκους, θὰ τοὺς κάνεις ἐχθρούς σου αὐτοὺς καὶ τοὺς ὁμοϊδεάτες τους καὶ ἀφοῦ συνωμοτήσουν θὰ ξεσηκωθοῦν ἐναντίον σου. Πρέπει λοιπὸν νὰ εἶσαι δίκαιος στὸ ἔπακρο καὶ εὐλαβής, ἀλλ' ὅμως αὐτοὺς πού παρνομοῦν νὰ τοὺς τιμωρεῖς μὲ τὸν ἐξῆς τρόπο: σὲ ἄλλους μὲν νὰ

1. Ἐνοεῖ κάποιον πλούσιο καὶ ισχυρὸ πού θεωρεῖται ἀρέντης σὲ μιὰ περιοχὴ, ἀκρόμη κι ἂν δὲν ἔχει κάποιο ἀξίωμα.

θησαν δὲ αὐτοῦ οἱ παῖδες. Ἐκείνη δὲ εἰς ἄλλους κέχηεν ὑποτάξει τοῦτον ἐφιέμενη, μαγεύσασα δὲ ἄλλον αὐτ' ἄλλου ἐποίησε καὶ ἀπώλεσεν. Εἰ δὲ τῶν χρησίμων ἐστὶν ἐκείνη, ἐπ' εὐνῆς ἀνακειμένη τοῦ παρθενικοῦ αὐτῆς ἀνδρὸς ἐπιμνησθεῖσα μέγα ἐστέναξε, κακεῖνος ἴσως τῆς στεφανικῆς αὐτοῦ ἐνθυμηθεὶς ἐδάκρυσε, καὶ γέγονεν ἡ εὐνὴ πένθος. Εἰ δὲ καὶ ἀμφοτέροι παῖδας ἔχουσιν, τί χειρόν γένοιτ' αὐν; Ἐρὶς καὶ μάχαι ἀπὸ πρῶτας ἕως ἐσπέρας, ἔχθρα ἀσπονδος καὶ ταραχὴ καθημερινή. Καὶ οὐς ποτε ἐπόθει ὁ πατήρ φιλοστόργως καὶ ὀρῶν ἐτέρπετο νῦν γυναικὶ ἡττηθεὶς ὡς ἐχθροὺς ἔχει. «Οὐ φέρω, λέγων, δι' ὑμᾶς ταράσσεσθαι». Εἶχον δέ σοι εἰς τοῦτο εἰπεῖν πολλά, ἀλλ' ἀρκεῖ, εἴπερ οὐκ ἐθελόκοφεῖς. Τοῦτο δὲ μόνον λέγω· μακάριος ὁ φυλάσσων ταῦτα.

Παραγγέλλω δέ σοι καὶ τοῦτο, ὅτι εἰ καὶ ἐν οἰκίᾳ ἰδιάζεις, ὑποτάσσεται δέ σοι ὁ λαὸς τῆς χώρας, φύλασσε ἵνα μὴ ἀναισχυντήσῃ ὁ λαὸς κατὰ σοῦ εἴτε δικαίως εἴτε ἀδίκως καὶ βλαβήσῃ τὰ μέγιστα ψυχικῶς τε καὶ σωματικῶς. Συμβαίνει δὲ τοῦτο καὶ ἀπ' ἄκρας δικαιοσύνης· δίκαιος γὰρ ὢν ἀδικόν ἢ αἰσχρόν οὐ φέρεις βλέπειν πραττόμενον, νουσόμενος δὲ ὑπὸ τῆς ἀγαθῆς ταύτης ἀρετῆς ὀργίζῃ μετὰ δικαίου θυμοῦ καὶ ἀμύνη ἀξίως τοὺς ἀμαρτάνοντας. Ποιήσας δὲ τοῦτο εἰς πάντας τοὺς ἀμαρτήσαντας ἡχθράνας αὐτοὺς καὶ τοὺς ὁμόφρονάς αὐτῶν καὶ μελετήσαντες κατὰ σοῦ ἐπανέστησάν σοι. Χρὴ οὖν εἶναι σε δίκαιον εἰς ἄκρον καὶ ἀληθῆ, πλὴν τοὺς ἀμαρτάνοντας τοιοῦτῳ τρόπῳ κόλαζε· τοὺς μὲν σὺ κόλαζε καὶ τιμῶρε, τοὺς δὲ ἄγων συνάθροιζε

ουν· διότι μερικοί που δεν έχουν τιμηθεῖ ἀπὸ τὸ Θεὸ οὐτε τοὺς ἔχει δώσει κάποιο ἀξίωμα ὁ αὐτοκράτορας, φροντίζουν μὲ χρήματα καὶ δῶρα νὰ τιμηθοῦν ἀπὸ τοὺς θεματικούς ἄρχοντες· καὶ ἀφοῦ ἀποκτήσουν οἰκειότητα μ' αὐτούς καὶ τιμηθοῦν, μὲ δολιότητα ἀναλαμβάνουν ἀπὸ αὐτοὺς διάφορες [οἰκονομικὲς] ὑπηρεσίες πού τοὺς φέρνουν αἰσχροὺ κέρδος, γιὰ νὰ ἀδικήσουν τοὺς φτωχοὺς καὶ νὰ κερδίσουν καὶ ἔτσι νὰ τραποῦν καὶ πάλι πρὸς τὰ δῶρα. Ἀπὸ αὐτὰ λοιπὸν συμβαίνουν οἱ ἀναταραχὲς στὴ ζωὴ. Ἐσεῖς λοιπὸν, παιδιὰ μου, νὰ μὴν ἀγοράσετε ποτὲ κάποιο ἀξίωμα μὲ δῶρα, ἀλλὰ πάντοτε νὰ τὸ ζητᾶτε ἀπὸ τὸ Θεό. Γιατί καὶ ὁ ἀπόστολος λέει: «Πᾶσα ἀρχὴ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἐστίν»¹. Κι ἂν εἶσαι ιδιώτης, νὰ δουλεύεις τὴ γῆ μὲ τὸν ιδρώτα τοῦ προσώπου σου, ὅπως εἰπώθηκε, καὶ θὰ σοῦ δώσει τοὺς καρπούς της. Γιατί δὲν ἀρμόζει νὰ εἰσαι ἐνοικιαστὴς καὶ νὰ συμφωνεῖς νὰ δίνεις στοὺς ἄρχοντες αὐτὰ πού παίρνεις ἀπὸ τοὺς φτωχοὺς, καὶ ἐσὶ μὲν νὰ κερδίζεις ἁμαρτίες, ἐνῶ αὐτοὶ πού παίρνουν ἀπὸ σένα νὰ κερδίζουν χρήματα².

61. ΝΑ ΜΗΝ ΠΙΣΤΕΥΕΙΣ ΤΟΥΣ ΜΑΝΤΕΙΣ

Αὐτὸς πού τρέχει στοὺς μάντις εἶναι ἁμαθὴς καὶ ἀνόητος, ἀκόμη καὶ ἂν φαίνεται μυαλωμένος· γιατί ὑπάρχουν πολλοὶ θησαυροὶ θαμμένοι στὴ γῆ, καὶ ἂν ὁ μάντης πραγματικὰ ἤξερε, θὰ ἔσκαβε καὶ θὰ τοὺς ἀνακάλυπτε. Ὁ ὀνειροκρίτης καὶ ὁ ὀρνεοσκόπος, ὁ γητευτὴς καὶ ὁ μαντευόμενος ἀπὸ τοὺς παλμούς, εἶναι ὅμοιοι στίς τέχνες μὲ τίς ὁποῖες ἀσχολοῦνται· γιατί εἶναι ἀνύπαρκτες. Νὰ σκέφτεσαι καὶ νὰ πράττεις τὰ καλύτερα· ἔτσι καὶ ἂν ἀποτύχεις, σὲ τίποτα δὲν θὰ ἀδική-
θεῖς. Αὐτὸς πού εἶναι ἀνίκανος στὴν τέχνη του, σὲ τίποτε δὲν θὰ

τιο. Ἡ ἀγορὰ τοῦ τίτλου ἀπέβλεπε σὲ αὐξημένο κοινωνικὸ κύρος, ἐνῶ ἡ ἀγορὰ τοῦ ἀξιώματος ἀπέβλεπε καὶ στὸ κέρδος, δηλ. στὴν προσδοκία ὅτι ἀπὸ τὴν ἀσχολίᾳ του θὰ κερδίσει πολὺ περισσότερα ἀπ' ὅσα πλήρωσε γιὰ τὴν ἀπόκτησή του. Σ' αὐτὸ τὸ τελευταῖο ἀναφέρεται ἐδῶ ὁ συγγραφέας.

ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐν οἰκίᾳ ἰδιάζουσι· τινὲς γὰρ μὴ ἔχοντες τὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τιμὴν, ἔπειτα τὴν ἀπὸ τοῦ βασιλέως ἀξίωσιν, σπουδάζουσι διὰ χρημάτων καὶ ξενίων τιμηθῆναι παρὰ τῶν θεματικῶν ἀρχόντων, οἰκειωθέντες δὲ παρ' αὐτῶν καὶ τιμηθέντες ὑποκλέπτουσιν ἑαυτοὺς δουλείας τινὰς αἰσχροκερδεῖς ἀναλαβέσθαι παρ' αὐτῶν, ὅπως ἀδικήσαντες τοὺς πένητας καὶ κερδήσαντες αἰθὺς εἰς ξένια τράπωνται. Ἐκ τούτου οὖν συμβαίνουν αἱ κατὰ τὸν βίον ἀνωμαλίες. Ὑμεῖς δέ, τέκνα μου, μὴ ὠνήσησθε ποτε ἀρχὴν διὰ ξενίων, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ταύτην αἰεὶ αἰτείσθε· ὁ γὰρ ἀπόστολος λέγει, ὅτι: «Πᾶσα ἀρχὴ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἐστίν». Εἰ δὲ ιδιώτης εἶ, ἐργάζου τὴν γῆν ἐν ιδρώτι τοῦ προσώπου σου, κατὰ τὸν εἰπόντα· καὶ δώῃ σοι τὰ ἐξ αὐτῆς. Οὐχ ἀρμόζει σε γὰρ εἶναι πακτοναρίου καὶ πακτόνειν σεαυτὸν εἰς τὸ δίδοναι τοῖς ἄρχουσιν ἃ λαμβάνεις ἀπὸ τῶν πενήτων, καὶ σὲ μὲν κερδαίνειν ἁμαρτίας, τοὺς δὲ λαμβάνοντας ἀπὸ σοῦ κερδαίνειν χρήματα.

Ἡ μάντις προσέχων ἁμαθὴς καὶ ιδιώτης ἐστίν, εἰ καὶ δοκεῖ φρονεῖν· πολλοὶ γὰρ θησαυροὶ εἰσιν ἐν γῇ κεχωσμένοι, καὶ εἰ ἐγίνωσκεν ὁ μαντευόμενος, ἀνορύξας εἴλεν ἂν αὐτούς. Ὁνειροκρίτης καὶ ὀρνεοσκόπος, ἐπαοιδός τε καὶ ὁ ἐν παλμοῖς μαντευόμενος ὅμοιοι εἰσι ταῖς ἐπιστήμαις αὐτῶν αἰς προσήλωνται· ἀνύπαρκτοι γὰρ εἰσι. Βουλεύου καὶ πράττε τὰ κρείττονα· ἀστοχήσας γὰρ οὐδὲν ἡδικήθης. Ὁ εἰς τὴν ἰδίαν ἐπιστήμην ἀδόκιμος εἰς

2. Πρὸς Ρωμ. 13.1.

3. Ὁ Κεκατμένος ἀναφέρεται ἐδῶ στὴν ἀνάληψή τῆς εἰσπραξὸς τῶν φόρων ἢ ἄλλων οἰκονομικῶν ἀπαιτήσεων τοῦ δημοσίου ἀπὸ ιδιωτῶν πού νοικιάζουν τὸ δικαίωμα αὐτό, φυσικὰ μὲ τὸ ἀξίωμα.

πετύχει. Δέν είναι δυστυχής αὐτὸς ποὺ πέφτει ἀπὸ τὰ ἀτυχήματα τῆς ζωῆς, δυστυχής εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἐκθειάζει τὰ μάταια.

62. ΝΑ ΜΗ ΘΛΙΒΕΣΑΙ ΥΠΕΡΒΟΛΙΚΑ

Εἶναι ἀδύνατο νὰ μὴ λυπηθεῖς ἀπὸ τὰ πράγματα ποὺ σ' εὐχαριστοῦν. Θὰ σοῦ πῶ [πάνω σ' αὐτὸ] τὰ λόγια ποὺ εἶπε παλιὰ ἕνας Λαρισαῖος, ὀνόματι Ἰωάννης, ποὺ ἦταν ἐπίσκοπος. Εἶπε λοιπὸν σὲ κάποιον: «Ἄν χαίρεσαι μὲ κάποιον φίλο ἢ ἕνα δοῦλο σου, νὰ θυμᾶσαι ὅτι εἶναι ἄνθρωπος καὶ πρόκειται νὰ πεθάνει ὡς ἄνθρωπος, ἔτσι ὅταν ἀποβιώσει, νὰ μὴν ταραχθεῖς, γιατί δὲν θὰ σὲ ὠφελήσῃ. Ἄν πάλι εὐχαριστεῖσαι μὲ κάποιον σκεῦος χρυσό, ἱσως, ἢ ἀργυρὸ ἢ γυάλινο, ὅταν τὸ ἔχεις νὰ σκέφτεσαι ὅτι τὸ ἕνα μπορεῖ νὰ χαθεῖ καὶ τὸ ἄλλο νὰ σπάσει. Ἄν συμβεῖ αὐτό, νὰ μὴν ταραχθεῖς· ἔτσι νὰ σκέφτεσαι γιὰ τὸ καθένα καὶ δὲν θὰ συντριβεῖς ὑπερβολικά». Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος εἶπε καὶ μερικὰ ἄλλα ἀξιομνημόνευτα λόγια· ἐπειδὴ ἐγὼ τὸν γνώρισα καὶ τὸν συναναστράφηκα, ὅταν ἀσκούσα διόκληση στὰ μέρη τῆς Ἑλλάδας¹, τὸν μνημόνευσα, ἂν καὶ μόνο σ' αὐτό.

63. ΩΦΕΛΕΙΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΟΣΕΚΤΙΚΟ ΔΙΑΒΑΣΜΑ

Ὅταν εἶσαι μόνος, πάρε νὰ διαβάσεις ἕνα βιβλίο, ἀλλὰ ὅταν θὰ ἔχεις διαβάσει λίγο, νὰ μὴν ἐπιχειρεῖς νὰ μετρᾷς τὰ φύλλα ἢ νὰ διαλέγεις αὐτὰ ποὺ θεωρεῖς καλύτερα καὶ νὰ διαβάζεις αὐτά, γιατί δὲν θὰ ὠφελῇθε. Ἀλλὰ ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸ ἕνα ἐξώφυλλο ποὺ ἔχει τὴν ἀρχὴ τοῦ κειμένου, νὰ τὸ διαβάσεις ὁλόκληρο μέχρι ποὺ νὰ μὴν ἀπομείνει γράμμα [ἀδιάβαστο] καὶ θὰ ὠφελῇθε πολὺ. Γιατί τὸ χαρακτηριστικὸ τοῦ σπερμολόγου εἶναι νὰ μὴ διαβάξῃ ὁλόκληρο τὸ βιβλίο καὶ δευτέρη καὶ τρίτη φορά, ἀλλὰ νὰ διαλέγῃ λίγα γιὰ νὰ φλυαρεῖ.

1. Προφανῶς ἐννοεῖ ὅτι ἦταν στρατηγὸς τοῦ θέματος Ἑλλάδος μὲ ἔδρα τῆς Λάρισας.

οὐδὲν εὐδοκιμήσει. Οὐ δυστυχής ἐστὶν ὁ ὑπὸ τῶν βιωτικῶν περιστάσεων καταπίπτων, δυστυχής ἐστὶν ὁ ἐκθειάζων τὰ μάταια.

Ἀδύνατόν ἐστι μὴ λυπηθῆναι δι' ὧν εὐφραίνῃ. Εἶπω γάρ σοι λόγον ἀρχαῖον Λαρισαίου, Ἰωάννης αὐτῷ ὄνομα, ἐπίσκοπος δέ. Πρὸς τινα γὰρ εἶρηκεν· «Ἐὰν εὐφραίνῃ ἐπὶ φίλῳ καὶ δούλῳ, μνήσθητι, ὅτι ἄνθρωπός ἐστι καὶ ἀποθανεῖν μέλλει ὡς ἄνθρωπος, καὶ τελευτήσαντος αὐτοῦ μὴ ταραχθῇς· οὐ γὰρ ὠφελήθησθ. Εἰ δὲ ἐν σκεύει ἐνηδύνῃ χρυσίῳ τυχὸν ἢ ἀργυρῷ ἢ ὑελίνῳ, ἔχων αὐτὸ λογίζου, ὅτι τὸ μὲν ἀπόλλεται τὸ δὲ κλᾶται. Συμβάντος δὲ τούτου μὴ ταραχθῇς, καὶ οὕτως λογίζου ἕκαστον καὶ οὐ σφόδρα καταπέσης». Ὁ τοιοῦτος δὲ καὶ ἄλλα τινα εἶπε μνήμης ἄξια· διὰ δὲ τὸ οἶδα τοῦτον ἀγῶ καὶ ἐσυνέτυχον, ἐξουσιάζοντός μου τότε εἰς τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, παρήγαγον αὐτὸν εἰς τοῦτο μόνον.

Βιβλὸν λαβὼν ἰδιάζων ταύτην ἀνάγνωθι, ἀναγνοὺς δὲ ὀλίγον μὴ ἐπιχειρεῖ μετρᾶν φύλλα ἢ ἐκλέγεσθαι ἃ νομίζεις κρεῖττονα εἶναι καὶ ἀναγινώσκειν ταῦτα· οὐκ ὠφελήθησθ γάρ· ἀλλὰ ἀπὸ τῆς μιᾶς σανίδος ἥτις ἔχει τὴν ἀρχὴν γραμμάτων ἀρξάμενος ἀναγίνωσκε ταύτην ἕως οὐχ ὑπολειφθῇ ἐν αὐτῇ γράμμα, καὶ πᾶν ὠφελήθησθ· σπερμολόγου γὰρ ἔργον τὸ μὴ διελεῖν πᾶσαν τὴν βίβλον ἐκ δευτέρου καὶ τρίτου, ἀλλ' ἐκλέξασθαι ὀλίγα πρὸς τὸ φλυαρεῖν.

ρας σου. Νὰ θυμᾶσαι ὅτι δὲν ὑπάρχει στοὺς ἀνθρώπους τίποτε πῶς λατρευτὸ ἀπὸ τὰ παιδιὰ, κι ἂν δὲν ἀπέκτησες παιδιὰ [ἀκόμη], μάθε το ἀπὸ μένα. Ἐξιστοροῦν μερικοὶ μιὰν ἀληθινὴ ἱστορία, ὅτι δηλ. στὸ ὄρος τῆς Αἰτνας ἓνας πατέρας μὲ τὸ γιό του ἔκοβαν ξύλα· ἔαφνικά ἡ φωτιά τῆς Αἰτνας ξεπήδησε καὶ καθὼς ξεχύθηκε καὶ τύλιξε τὴν ὁδὸ τοῦ βουνοῦ, κι οἱ δύο τους βρέθηκαν περικυκλωμένοι ἀπὸ τὴ φωτιά. Ἀμέσως λοιπὸν ὁ γιὸς ἄρπαξε τὸν πατέρα ποὺ ἦταν ἡλικιωμένος καί, βάζοντάς τον στοὺς ὤμους του, ὤρμησε νὰ φύγει ἀδιανοήτως μᾶλλον γιὰ τὸν ἑαυτοῦ του. Σεβόμενη λοιπὸν τὴν ἀρετὴ τοῦ νέου ἡ φωτιά μὲ θεϊκὴ ἐντολή, ἐπειδὴ ἀδιανόητος γιὰ τὸν ἑαυτοῦ του ἀλλὰ θέλησε νὰ σώσει τὸν πατέρα του, σταμάτησε καὶ τοὺς παρὰχώρησε διέξοδο κι ἔτσι σώθηκαν κι οἱ δύο¹. Εἶναι ἀξιωματικὸν καὶ ἀξιόπαινοι αὐτοὶ ποὺ καὶ μετὰ τὸ θάνατο τῶν γονιῶν τους, μὲ δωρεὰς χρημάτων καὶ ἐλεημοσύνης ζητοῦν τὴ συγχώρηση τοῦ Θεοῦ γι' αὐτούς.

69. Η ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΑΛΟΥΣ

Μὲ ἀνόητο ἀνθρώπο νὰ μὴν παίζεις, γιατί θὰ σὲ βρίσει καὶ ἴσως σοῦ τραβήξει καὶ τὰ γένια καὶ σκέψου πόση ντροπὴ θὰ ἔχεις. Γιατί ἂν τὸν ἀφήσεις, ὅλοι θὰ γελάσουν, ἐνῶ ἂν τὸν χτυπήσεις, ὅλοι θὰ σὲ κατηγορήσουν καὶ θὰ σὲ ψέξουν. Τὸ ἴδιο θὰ σοῦ συμβεῖ καὶ μ' αὐτοὺς ποὺ προσποιοῦνται τὸν σαλό¹. Σοῦ λέω λοιπὸν νὰ τοὺς ἐλεεῖς καὶ νὰ τοὺς παρέχεις, ἀλλὰ ἄφησε κατὰ μέρος τὰ γέλια καὶ τὰ παιχνίδια μαζί τους, γιατί δὲν σὲ συμφέρει. Ἐγὼ εἶδα ἄλλους ποὺ, παίζοντας καὶ γελώντας μὲ τέτοιον, τὸν σκότωσαν μ' αὐτὰ ποὺ ἐπαιζαν. Λοιπὸν οὔτε νὰ βρίζεις οὔτε νὰ χτυπᾷς τὸν τρελό, ὅποιος κι ἂν εἶναι. Ἄν αὐτὸς ποὺ ὑποκρίνεται τὸν τρελό σοῦ λέει κάτι, νὰ τὸν ἀκοῦς, ἀλλὰ

1. Ἱστορία ποὺ ἀναφέρεται ἀπὸ πολλοὺς συγγραφεῖς.

1^α. Σαλὸς σημαίνει τρελός. Ὑπῆρχε μιὰ κατηγορία ἀγίων ποὺ ἄγισαν παρίστάνοντας τὸν τρελό (οὐδιὰ Χριστὸν σαλοῖα). Ἐδῶ ἀναφέρεται σὲ παρόμοιους

τέκνα, καὶ εἰ μὴ ἐγέννησας, μάθε ἀπ' ἐμοῦ. Ἱστοροῦσι γὰρ τινες ἱστορίαν ἀληθῆ, ὡς ἐν ὄρει Αἰτνης πατὴρ μετὰ υἱοῦ ξυλευόμενος, ἐξαίφνης δὲ τοῦ αἰτναίου πυρὸς ἀναδοθέντος καὶ ὥσπερ ἐκχυθέντος καὶ τὴν τοῦ ὄρους ὁδὸν περιλαβόντος, μέσον εὐρέθησαν τοῦ πυρὸς οἱ δύο. Εὐθὺς οὖν ὁ υἱὸς ἄρπάσας τὸν πατέρα γηραιὸν ὄντα καὶ ἐπιθείς τοῖς ὤμοις ὤρμησε φεύγειν καταφρόνησας μᾶλλον ἑαυτοῦ. Αἰδεσθὲν δὲ τὴν ἀρετὴν τοῦ νέου τὸ πῦρ θεία νεύσει, διὸ ἑαυτοῦ κατεφρόνησε σώσαι δὲ ἡβουλήθη τὸν πατέρα, καὶ σχεθὲν παρεχώρησεν αὐτοῖς τὴν ἐξοδὸν, καὶ ἀμφότεροι ἐσώθησαν. Μνήμης καὶ ἐπαίνων ἀξιοὶ οἱ καὶ μετὰ τὴν ἐντεῦθεν τοῖς γονεῦσιν ἐκδημίαν διὰ χρημάτων καὶ ἐλεημοσυνῶν τῷ Θεῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἐξιλεούμενοι.

Μετὰ ἄφρονος μὴ παίζης· ὑβρίσει γὰρ σε καὶ ἴσως κρατήσῃ καὶ τῆς γενεᾶς σου, καὶ σκόπησον πόση αἰσχύνῃ σοι ἔσται. Καὶ εἰ μὲν ἐάσεις αὐτόν, πάντες γελάσουσιν, εἰ δὲ τύψῃς αὐτόν, παρὰ πάντων μεμφθήσῃ καὶ λοιδορηθήσῃ. Τὸ δ' αὐτό σοι συμβήσεται καὶ ἐπὶ τοῖς προσποιουμένοις τὸ σαλόν. Λέγω σοι δὲ ἵνα ἐλεῇς καὶ παρέχῃς αὐτοῖς, τὸ δὲ παίζειν καὶ γελᾶν μετ' αὐτῶν καταλιμπάνης, ἐπεὶ ἀσύμφορόν ἐστιν. Εἶδον γὰρ ἐγὼ ἄλλους οἱ γελῶντες καὶ παίζοντες μετὰ τοιούτου ἐφόνευσαν αὐτόν οἷς ἐπαιζον. Ἀλλὰ μήτε ὑβρίζῃς μήτε τύπτῃς σαλόν, ὅποιος ἂν εἴῃ. Τοῦ ὑποκρινομένου τὸ σαλόν ὃ ἐὰν λέγῃ σοι ἄκουε, πλὴν μὴ

ἀνθρώπους, πρὸς τοὺς ὁποίους συνιστᾷ ἐπιφυλακτικότητά. ἐπειδὴ δὲν ξέρεῖ κανεὶς ἂν εἶναι ἄνθρωποι ἄγιοι ἢ προσποιοῦνται γιὰ νὰ ἐξαπατῶν τοὺς ἀρελεῖς.

νά μήν τόν καταπρονεῖς, διότι ἴσως θέλει νά σοῦ κάνει κάποια παρουουργία μέ τήν προσποίηση τῆς τρέλας.

70. ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΥΡΚΑΓΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΟΡΙΟ ΤΟΥ ΠΛΟΥΤΟΥ

Σέ περίπτωση ἐμπρησμοῦ νά μήν κάνεις τὸ γενναῖο κατὰ τῆς φωτιᾶς, ἀλλά μάλλον νά ἀπομακρύνεσαι ἀπὸ αὐτήν· γιατί πολλοὶ χάθηκαν σ' αὐτήν, ὅπως καὶ σὲ πτώση σπιτιοῦ κατὰ τῇ διάρκειᾳ σεισμοῦ. Αὐτὸς ποὺ ἀκολουθεῖ ἀπὸ πίσω τὸν πλοῦτο καὶ τὸν ἐπιθυμεῖ δὲν θὰ τὸν χορτάσει ποτέ, ἀκόμη κι ἂν ἀποκτήσει τὰ πάντα. Βάλε λοιπὸν ἓνα ὄριο σ' αὐτὸν καὶ πάψε νά ἐπιθυμεῖς τὸν πλοῦτο, καὶ θὰ βρεῖς τὴν ἡσυχία σου. Ἐκεῖνος ποὺ στήνει στὴν ψυχὴ του εἰδωλὸ τοῦ πλούτου καὶ τῆς πορνείας, ποτέ δὲν θὰ κατορθώσει κάτι γενναῖο καὶ ἀξιέπαινο, ἀφοῦ μὲ αἰσχροὺς καὶ κρυφὰς φαντασίες δημιουργεῖ φαντασιώσεις στὸ μυαλό του ἢ μάλλον τὸ σκοτίζει.

71. Η ΚΑΤΑΔΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΥΣ ΑΛΛΟΥΣ

Ἄν κάποιος ἔρθει σ' ἐσένα, ὅ,τι δουλεῖ καὶ ἂν κάνεις σταμάτησέ τιν καὶ ἀκουσε τί ἔχει νά σοῦ πεῖ· κι ὅχι μὲ πρόφαση ἄλλης δουλειᾶς νά τὸν διώξεις χωρὶς νά τοῦ μιλήσεις. Ἢ, ἐπειδὴ παίζεις τάβλι ἢ κάποιο ἄλλο παιχνίδι, τὸν διώξεις χωρὶς νά τοῦ μιλήσεις· ἀλλὰ τί λέω «παιχνίδι»; Ἀκόμη καὶ ἱερὸ βιβλίον ἂν ἔχεις στὸ χέρι σου καὶ διαβάζεις κι ἔρθει κάποιος σ' ἐσένα, νά τὸ κλείσεις καὶ νά μιλήσεις σ' αὐτὸν ποὺ ἦρθε. Ἄν ὅμως τὸν ἀφήσεις καὶ συνεχίσεις νά διαβάζεις, θὰ θεωρηθεῖς ὑποκριτὴς καὶ ἀνίκανος καὶ κενόδοξος. Ὅποτε ὅμως εἶσαι μόνος σου, ἂν εἶναι δυνατόν, ἢ μελέτη σου νά εἶναι τὰ βιβλία.

καταφρόνει αὐτοῦ· ἴσως γὰρ βούλεται σε καταπανουργεῖσθαι διὰ τοῦ σαλοῦ.

Εἰς ἐμπρησμόν μὴ ἐπαίρου κατὰ τοῦ πυρός, ἀπόσθητι δὲ μάλλον ἐξ αὐτοῦ· πολλοὶ γὰρ ἐν αὐτῷ ἀπώλοντο, ὡσαύτως καὶ ἐν πτώσει οἶκον ἐν συσσεισμῷ. Ὁ ὀπισθεν τοῦ πλούτου πορευόμενος καὶ ἐπιθυμῶν αὐτοῦ οὐδέποτε αὐτοῦ κορεσθήσεται, εἰ καὶ πάντα λήψεται. Τύπωσον οὖν ὄρον ἐν αὐτῷ καὶ στήθι τοῦ ἐπιθυμῆν τοῦ πλούτου, καὶ ἔξεις ἀνάπαυσιν. Ὁ εἰδωλὰ τοῦ πλούτου καὶ πορνείας ἐν τῇ αὐτοῦ ψυχῇ συνιστῶν οὐδέποτε γενναῖον καὶ ἐπαίνων ἀξιον κατορθώσει, αἰσχροῖς καὶ ἀδήλοις φαντασίαις τὸν νοῦν φανταζόμενος ἢ, μάλλον εἰπεῖν, σκοτιζόμενος.

Ἐάν τις ἔλθῃ πρὸς σε, πᾶν ὃ ἐὰν ἐργάζῃ ἀπόθου καὶ ἀκουσον αὐτοῦ τί σοι μέλλει λέγειν, καὶ μὴ προφάσει ἄλλης δουλείας ἀποπέμψης αὐτὸν μὴ ὁμιλήσας αὐτῷ. Εἰ δὲ καὶ τάβλιας ἔνεκα ἢ ἄλλου παιγνίου αὐτὸν ἀποπέμψης μὴ ὁμιλήσας αὐτῷ· τί δὲ καὶ λέγω «παιγνιον»; Βιβλίον ἱερὸν ἂν ἐπὶ χεῖρας κατέχῃς καὶ ἀναγινώσκεις καὶ ἔλθῃ τις πρὸς σε, κλείσον αὐτὸ καὶ ὁμίλησον τῷ ἐλθόντι. Εἰ δὲ ἑάσεις αὐτὸν καὶ ἀναγινώσκεις, λογισθήσῃ ὡς ὑποκριτὴς καὶ ὡς ἀνίκανος καὶ ὡς κενόδοξος. Ὅποταν δὲ κατὰ μόνας εἶ, εἰ δυνατόν, ἔστω ἡ μελέτη σου αἱ βίβλοι.